

duha

3 | 2026

Informace o knihách a knihovnách

KNIHOVNY A GENERACE
X, Y, **Z**, ALFA

Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Knihovna v roce 2050 je...

Knihovna v roce 2050 je...	2
----------------------------	---

Studie, články

Generace Z pohledem sociálních věd – <i>Tomáš Urbánek</i>	3
---	---

Generace Z v knihovně: mezi TikTokem a třetím místem – <i>David Havíř</i>	5
---	---

Architektonické a prostorové požadavky napříč generacemi III. – <i>Iva Machová</i>	7
--	---

Inspirace, podněty, náměty

Bohuslav Reynek dnešními očima – vzdělávací program pro mladé básníky – <i>Radka Spěváčková</i>	9
---	---

S přehledem v Evropě a digitálním prostoru:	
---	--

projekt SEUDIPO otevírá knihovnám dveře – <i>Michaela Mrázová</i>	13
---	----

Knihovníci doporučují knihovníkům – <i>Ludmila Svobodová, Marta Vaňková,</i>	
--	--

<i>Jaroslav Čech, Radana Denemarková, Jitka Burešová, Pavlína Šimonová, Jakub Horný,</i>	
--	--

<i>Veronika Kunderatová</i>	15
-----------------------------	----

Evaluace vzdělávání knihovníků v oblasti sociální inkluze – <i>Pavlína Kolínová</i>	17
---	----

Proměny českého knihovnictví

Knihovna - bezpečný přístav v krizi - rozhovor s Tomášem Foltýnem,	
--	--

ředitelem NK ČR – <i>Tomáš Kubíček</i>	18
--	----

Veřejné knihovny

Kampaň Čti za národák v Krajské knihovně Vysočiny – <i>Petr Bobek</i>	21
---	----

Půjčování e-knih a e-audioknih v regionu Chrudim – <i>Jana Hamplová</i>	22
---	----

Nedvědická knihovna v nových prostorech – <i>Iva Císařová, Blanka Dvořáčková</i>	23
--	----

Soutěž Vesnice roku 2026 v Jihomoravském kraji – <i>Magda Švejcarová</i>	24
--	----

Konference, akce

Česká republika hostila nejdůležitější světové setkání historiků kartografie a kurátorů mapových sbírek – <i>Eva Chodějovská</i>	25
--	----

KUK fest – Živé knižnice V4 – <i>Eva Šrámková</i>	27
---	----

Pod povrchem se skrývají příběhy – 11. ročník projektu Jižní Morava čte – <i>Pavla Würfel</i>	30
---	----

Dobrovolnictví je v knihovnách živým tématem – <i>Šárka Kuligová</i>	32
--	----

Informace pro knihovny

Webarchiv v knihovním zákoně: co přinese Trojnovela knihovnám – <i>Michaela Bežová</i>	35
--	----

Čtenářský zážitek jako dialog – <i>Markéta Zajícová</i>	36
---	----

Young adult pro každého: když se příběhy dotýkají psychiky – <i>Denisa Kleinová</i>	40
---	----

Z činnosti MZK

Ohlédnutí za čtyřiceti ročníky časopisu Duha III. – <i>Monika Kratochvílová</i>	41
---	----

Úspěšně proběhl první ročník projektu Book-to-Screen	
--	--

propojující svět filmů a knih – <i>Jiří Sedlák</i>	43
--	----

Podzimní výstavy v Moravské zemské knihovně – <i>Jitka Matušková</i>	45
--	----

Knihovnické osobnosti

Jana Andrejsková – Čtenářka roku 2026 a dobrovolnice v knihovně – <i>Jitka Šedinová</i>	46
---	----

Recenze

Nový knihovnický pomocník v oblasti citačních norem – <i>Jan Švábenický</i>	47
---	----

Zkušenosti ze zahraničních knihoven

Reportáž z návštěvy slovinských (semínkových) knihoven – <i>Dorota Papoušek, Martina Drahošová</i>	49
--	----

Rozhovor

Young adult literatura by neměla v žádné veřejné knihovně chybět – rozhovor s <i>Olgou Zbranek</i> – <i>Veronika Kašpárková</i>	53
---	----

Fejeton

Bůh z reklamy aneb iniciace – <i>Simona Bohatá</i>	57
--	----

Vážení a milí čtenáři,

když se řekne **generace Z** (1997-2012), často se nám vybaví obraz člověka s chytrým telefonem v ruce, který komunikuje prostřednictvím sociálních sítí, informace hledá především online a očekává rychlou odpověď. V tomto čísle se budeme zabývat tím, jak knihovnu přizpůsobovat době s měnícími se způsoby čtení, vyhledávání, komunikace i učení.

Rubrika *Studie*, články přináší tradičně tři pohledy na generaci Z. Díky sociálním vědám si můžeme popsat její specifika. Komunikační pohled vybízí k navázání partnerského dialogu. Zajímavé jsou i požadavky této generace na architekturu knihovního prostoru. Představíme Vám zástupce generace Z – slečnu Janu Andrejskovou, Čtenářku roku 2026 a dobrovolnici semilské knihovny (*Knihovnické osobnosti*). Podíváme se, jak s touto cílovou skupinou pracují v rámci literárních lekcí v Knihovně Milana Kundery (*Informace pro knihovny*). V rozhovoru s Olgou Zbranek (rozenou Biernátovou) se zaměříme na Young adult literaturu.

Ohlédneme se za světovým setkáním historiků kartografie a kurátorů mapových sbírek, které v červenci hostila Česká republika (*Konference, akce*). Ředitele Národní knihovny ČR, Tomáše Foltýna, se zeptáme, jaké klíčové výzvy formují podobu našeho oboru (*Proměny českého knihovnictví*). Přiblížíme Vám, co přinese knihovnám chystaná Trojnovela (*Informace pro knihovny*) a pozveme Vás na návštěvu slovinských (semínkových) knihoven (*Zkušenosti ze zahraničních knihoven*). Inspirovat se můžete také knižními tipy nebo recenzí.

Přejeme vám podnětné čtení a doufáme, že toto číslo přinese nejen odpovědi, ale především nové otázky, které si budeme klást i nadále.

Za redakci časopisu Duha
Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách. Ročník 40 (2026), číslo 3.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně.**

Adresa vydavatele a redakce:
Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 126
E-mail: duha@mzk.cz
IČ 094943, DIČ CZ00094943

Foto na přední straně:
Literární lekce v Knihovně Milana Kundery,
autor fotografie: Pavel Němec.

Grafické zpracování: Tomáš Janků, Orbis litera s.r.o.
Tisk: ABC Tiskárna
Vychází 4× ročně tištěně i on-line.
Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),
ISSN 1804-4255 (Online)

Redakce:

Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor,
PhDr. Veronika Kašpárková, redaktorka,
Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka.

Redakční rada:

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady, PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), Mgr. Kateřina Janošková (Masarykova veřejná knihovna Vsetín), Bc. Pavel Zajíc (Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm)

jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jiho­mo­ra­v­ského kraje.

Knihovna v roce 2050 je...

Když si představím knihovnu v roce 2050...

nepřemýšlím nad technologiemi ani nad futuristickými budovami. Moje skromné přání je, aby pro knihovny stále existoval prostor. Aby o ně lidé i v roce 2050 stáli. Je to pro mě jedno z mála míst, které se vymyká logice výkonu a konzumu: kde člověk nemusí být produktivní, nemusí nic kupovat ani nic dokazovat. Může přijít, sedět v teple, číst, učit se nebo jen chvíli existovat mezi ostatními lidmi. V době klimatických krizí, válek a narůstající nejistoty si knihovnu představuju jako určité útočiště; místo, které drží společnost pohromadě alespoň v malém měřítku. Když nad knihovnami přemýšlím, vracím se ke knize *Město v oblacích* od Anthony Doerr. Knihy a příběhy v ní nejsou jen zdrojem informací, ale způsobem, jak přežít chaos světa, uchovat paměť a neztratit představivost. Možná právě to bude v roce 2050 nejdůležitější role knihoven – nejen uchovávat knihy, ale pomáhat lidem zvládat realitu.

Knihovna v roce 2050 je...

pro mě místem, kde si lidé i v moderním světě zachovají to nejdůležitější – schopnost zastavit se, číst a přemýšlet a ponořit se hluboko do naší fantazie. Doufám, že i přes všechny technologie budou knihy pořád spojovat generace, rozvíjet fantazii a inspirovat k novým nápadům, stejně jako tomu bylo dříve. Věřím, že právě v době rychlosti a neustálých obrazovek bude mít klidná atmosféra knihoven ještě větší hodnotu než dnes.

Knihovna v roce 2050 je...

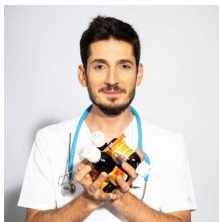
místem klidu a izolace od digitálního světa. Až se budete chtít jít schovat před světem, tak zajdete do knihovny. Bude tam tichá a klidná atmosféra na učení a čtení. Bez reklam a bannerů, bez rušivých elementů. Bude to trochu jak cesta do historie, protože v roce 2050 už bude vše digitální a online. Bude to tedy místo pro fajnšmekry a milovníky vůně papíru a inkoustu, kteří chtějí ohmatávat texturu knih a přivonět si. Knihovna nikdy nezanimke, protože milovníků knih je spousta, a naopak to bude ostrov nedigitálního světa ve futuristickém prostředí. Těším se, že se toho dožiju a společně se tam sejdem.

*Alena Harciníková,
moderátorka pořadu
Fasády, Český rozhlas
Rádio Wave,
foto: Milan Jaroš*

*Alexandr Choupenitch,
Český šermíř
(fletetista)
a olympijský medailista*

*Cyril Matějka (Děčkař),
pediatr, neonatolog
a popularizátor dětské
medicíny*

Generace Z pohledem sociálních věd

Tomáš Urbánek

tour@psu.cas.cz

Generace Z / „Zoomers“ (cca 1997–2012)

Příslušníci generace Z jsou lidé, kterým je zhruba mezi 14 a 30 lety, tedy dospívající a mladí dospělí. Asi na prvním místě je třeba zmínit, že už jsou skutečnými digitálními domorodci. Se smartphony a sociálními sítěmi, se kterými se předchozí generace seznamovaly někdy až v dospělém věku, tato generace vyrůstala a vyrůstá. Jejich životy jsou tedy od dětství ovlivňovány algoritmy různých sociálních sítí (především Instagramu a TikToku), prostředím a obsahy digitálních aplikací. Díky neustálému připojení k internetu vnímají globální události téměř v reálném čase a většina z nich je tak dobře orientovaná v celosvětovém dění.

Zažili už řadu krizí, podobně jako starší generace byli svědky ekonomické krize, série teroristických útoků na různých místech světa a dalších rychlých politických a ekonomických změn. Od dětství vnímají probíhající klimatickou debatu a vnesli do veřejného prostoru pojem „klimatická úzkost“. Většina z nich zažila pandemii Covidu-19 ještě v dětství, jako dospívající nebo mladí dospělí. V roce 2020, kdy začala, jim bylo mezi 8 a 23 lety. Podle různých pramenů jsou značně politicky a společensky angažovanou generací. Jsou ochotni bojkotovat značky, které porušují normy chování, které považují za žádoucí dodržovat – ať už jde o projevy sociální nespravedlnosti, rasismu, sexismu nebo homofobie. V krajních případech tyto projevy aktivismu na některé příslušníky starších generací působí až extremisticky, což se projevuje v označení těchto projevů jako „cancel culture“. A tyto projevy citlivosti možná vyvolávají reakce i v některých jejich vrstevnících, kteří přijímají zcela opačná stanoviska, projevující se v rámci tzv. manosféry a údajného příklonu k tzv. konzervativním hodnotám.

Většinou jsou si zřejmě vědomi složitosti světa, mezilidských vztahů i svých vlastních duševních pochodů. Rasová, genderová, sexuální i psychická diverzita je pro ně naprostým standardem. V důsledku toho mluví velmi otevřeně o duševních potížích a terapii, čímž velmi pomáhají destigmatizaci duševních nemocí. Tzv. zoomeri kladou ve svém životě značný důraz na autenticitu. Na rozdíl od dokonale stylizovaných facebookových a instagramových příspěvků lidí z předchozích generací oceňují syrovost, nedokonalost, svérázný humor (viz tzv. shitposting). Mají raději, když je někdo „real“, než když se projevuje kaširovanou dokonalostí facebookových a instagramových statusů lidí z generace svých rodičů.

V životě, který probíhá nejen v digitálním, ale i reálném prostředí, usilují o individuální rovnováhu projevující se zájmem o různé sporty, kreativní aktivity nebo duchovní praktiky typu mindfulness. Zatímco mileniálové bývají charakterizováni jako spíše idealisté, tzv. zoomeri se více přiklání k pragmatismu. V důsledku zkušeností s různými krizemi, se kterými bojovali jejich rodiče, kladou důraz na stabilitu a opatrnost např. v oblasti financí. Ten se může projevovat v budování flexibilní pracovní dráhy kombinující různé zdroje příjmů. Práce pro ně je totiž prostředkem obživy a ne cílem. To se projevuje odmítáním tzv. kultury přetěžování (hustle culture), prací striktně v mezích popisu práce (quiet quitting) a vyžadováním flexibility a respektu k osobnímu času ze strany zaměstnavatelů (life-work balance).

Vztahy příslušníků Generace Z jsou podobně flexibilní jako další jejich charakteristiky. Kromě osobní formy komunikace je pro ně samozřejmá i její digitální podoba v různých aplikacích (Discord, Snapchat, TikTok), což

může vést k tomu, že se mohou cítit součástí skupiny, aniž by k tomu byla potřeba osobních setkání nebo fyzické blízkosti. Navzdory rychlé dosažitelnosti kohokoli online se jim nevyhýbají pocity osamělosti. Dávají velký důraz na pocit bezpečí ve vztazích. Objevují se nové formy vztahů jako např. tzv. situationship. Generaci Z nezajímají hranice mezi žánry. Díky poslechu přes streamovací služby je pro ně nejdůležitější nálada (vibe), takže v jednom playlistu mohou mít hiphop, K-pop, hyperpop, techno, metal nebo grunge. Někteří z nich údajně zažívají něco, co se nazývá nostalgie po nezažitém: Ironicky milují estetiku 90. a nultých let (Y2K), kterou znají jen z fotek a videí.

Vše je navíc propojeno se sociálními sítěmi, kde se šíří povědomí o nových interpretech, různých např. taneční výzvy a další trendy. Podobně se to má s vizuální kulturou – už prakticky nikdo z generace Z nesleduje lineární vysílání televize. Využívají streaming a další digitální zdroje, kde sledují nejen film a seriály, ale také tzv. reels, vlogy, livestreamy a herní přenosy. Důležitá je pro ně i formální stránka, střih, tempo, vizuální estetika nebo interaktivita děl, časté je vytváření remixů, memů, komentovaných verzí. Z hlediska obsahu se nevyhýbají kontroverzím a vyhraněným tématům. Už bylo zmíněno, že lidé z této generace jsou digitálními domorodci. Mobily jsou pro ně prostředím, v němž se odehrávají jejich životy. Jsou jejich externím mozkem, cloudy jsou jejich externí pamětí. Jsou mistři multitaskingu

(spíše task-switchingu) mezi různými aplikacemi. Jsou ale také schopni technologie vypínat (digitální detox) mnohem vědoměji než starší generace.

Informační zdroje generace Z jsou také převážně digitální a navíc multimediální. Místo dlouhých textů získaných přes tradiční vyhledávače krátká videa nalezená přímo na platformách, které je nabízejí, jako jsou YouTube a TikTok, popř. infografiky nebo interaktivní obsah. Běžná je konfrontace informací z více zdrojů, nebo propojování informací a zábavy ve „streamech“ různých „influencerů“ (tzv. infotainment). Ještě nebyla zmíněna tzv. umělá

inteligence (AI), resp. velké jazykové modely, které jsou pro ně nikoli novinkou nebo dokonce hrozbou, ale přirozeným komunikačním partnerem. Díky přítomnosti na sítích už od raného věku pro ně nejsou problémem cizojazyčné zdroje. Těch

anglických slov a anglicismů použitých v tomto textu!

Na závěr je možné zmínit se o tom, že přirozená zručnost příslušníků generace Z v digitálních technologiích a sociálních platformách a sítích, jejich orientace v digitálních obsazích a např. videoherních subtypech v konfrontaci s častým nepochopením právě těchto domén jejich vychovateli a učiteli je činí především vůči generaci X značně kritickými. Na základě jejich nekompetencí v oblastech pro generaci Z zcela přirozených často částečně oprávněně zpochybňují i jiné jejich kompetence. Vytváří to napětí známé i generacím starším.

Generace Z v knihovně: mezi TikTokem a třetím místem

David Havíř

David.Havir@vut.cz

Generace Z, tedy lidé narození zhruba mezi lety 1997 a 2012, je první generací, která nezažila svět bez chytrého telefonu a sociálních sítí. Zatímco generace Y se naučila pohybovat mezi online a offline světem, generace Z mezi nimi téměř nerozlišuje – digitální a fyzický prostor pro ni splývají v jeden celek. Knihovna proto přestává být jen místem k půjčování knih a stává se něčím, čemu se říká „třetí místo“: bezpečný, nekomerční prostor mezi domovem a školou, kam lze přijít studovat, pracovat na projektu, nebo jen být.

Jací jsou lidé z generace Z?

- Vizuální dominance: text ustupuje krátkému videu, které musí zaujmout během prvních sekund.
- Sociální sítě jako vyhledávač: TikTok a Instagram nahrazují klasické vyhledávače – informace se hledají přímo v aplikaci, ne přes web.
- Radar na neupřímnost: přehnaně formální nebo „naleštěná“ komunikace okamžitě ztrácí důvěryhodnost; funguje jen to, co působí autenticky.
- Spolutvorba místo konzumace: mladí lidé nechtějí být jen publikum, chtějí obsah spoluvytvářet nebo alespoň sdílet dál.

Filip: typický zástupce generace Z

Filipovi je 19 let, chodí na střední školu nebo je na začátku vysoké. Knihovnu neobjevuje přes její webové stránky, ale přes doporučení spolužáka, krátké video na TikToku nebo během školní exkurze před maturitou. Než vyrazí, na mobilu si ověří otevírací dobu a dostupnost knihy. Do knihovny ale nechodí jen pro knihu. Potřebuje pracovat dvě až tři hodiny na projektu, dobít notebook, občas být sám, občas se sejt se spolužáky. Po příchodu hledá hlavně volnou zásuvku a stabilní wifi. Střídá fáze soustředění v tiché zóně s pauzou v odpočinkové části a nesnáší, když se mu tyto dvě potřeby v prostoru perou o stejné místo. Fyzickou

knihu si půjčí spíš doplňkově, samoobslužný výpůjční automat mu vyhovuje víc než fronta u pultu. Akce ho zaujme jen tehdy, když je jasně čitelná: příprava na maturitu, deskohraní, manga klub, workshop k něčemu konkrétnímu. Obecně formulovaný „inspirativní večer“ pro něj neznamena nic.

Co může knihovnám fungovat

České knihovny už mají několik receptů, které fungují. Krajská vědecká knihovna v Liberci proměnila přípravu na maturitu v celoroční instagramovou sérii #MaKni proti nudě – místo suchého seznamu knih nabízí kvízy, vtipná videa a citáty, které povinnou četbu vyprávějí jako menší seriál; autorka kampaně za ni získala i regionální ocenění MARK. Knihovna Jiřího Mahena v Brně jde jinou cestou a ve svém prostoru buduje TEEN – bezpečnou zónu pro mládež od 13 let se sedacími vaky, deskovkami, mangou a klubem kolem Dungeons & Dragons, kde program vzniká přímo z podnětů mladých návštěvníků. V Městské knihovně v Praze se zase ukázalo, že knihovna nemusí natočit každé video sama: umělecká instalace Idiom se bez placené kampaně stala oblíbeným cílem pro fotky a videa návštěvníků na TikToku – stačilo nabídnout vizuálně zajímavý motiv a nechat lidi, ať si ho sami odnesou dál. A ve Znojmě dokonce knižní klub přímo vede jeho členka z řad generace Z, která si sama spravuje jeho instagramový

účet – nejsilnějším marketingem tak často není knihovna, ale mladý čtenář sám.

Jakým tématům se v online komunikaci věnovat

- Krátká videa a zákulisí života knihovny
- Osobní doporučení knihovníků, ideálně na kameru, ne jen textem
- Jasně pojmenované akce s konkrétním přínosem – ne „inspirativní večer“, ale „pomoc s maturitní četbou“
- Prostor a motivy, které si návštěvníci chtějí sami vyfotit nebo natočit
- Ankety, kvízy a výzvy pro sledující
- Prostor pro obsah, který tvoří sama mladá komunita, ne jen knihovna

Nestačí obsah vytvořit, je potřeba ho i doručit

Organický dosah na sociálních sítích dlouhodobě klesá, takže ani skvělé video samo o sobě nezaručí, že se dostane k publiku. Celostátní kampaň Březen – měsíc čtenářů, cílená na věk 13 až 23 let, to ukázala na tvrdých číslech:

s rozpočtem necelých deset tisíc korun oslovila přes sto tisíc unikátních uživatelů a vygenerovala téměř dvě stě tisíc zobrazení. Malá podpora už fungujícího organického příspěvku tak dokáže víc než drahá reklamní grafika. Je ale potřeba počítat s jedním technickým omezením: velké platformy neumožňují cílit placenou reklamu na uživatele mladší 18 let, takže knihovny mladší

publikum ve věku 13 až 17 let mohou reálně oslovit jen organicky – přes vrstevníky, školy a obsah, který si mladí sami posílají dál. Pro samotnou tvorbu videa pak platí jednoduché pravidlo: rozhoduje prvních pár sekund, titulky bez zvuku, protože většina mladých sleduje video ztlumené, a jasné klíčové slovo přímo v popisku – hashtagy dnes fungují spíš jako kategorie než jako cesta k virálnímu dosahu.

Knihovna jako místo, které stojí za sdílení

Pro knihovny a neziskové organizace znamená práce s generací Z definitivní konec modelu „my mluvíme, vy posloucháte“. Komunikace

se musí proměnit v partnerský dialog, kde mladý člověk není jen divák, ale spolutvůrce obsahu i prostoru. Knihovnám, kterým se to podaří, se otevírá cesta k publiku, které jejich služby šíří dál – vlastními slovy, na vlastních účtech, zcela zdarma.

Architektonické a prostorové požadavky napříč generacemi III.

Iva Machová

machova.iva@centrum.cz

Variabilita, vizuální orientace a interaktivní prostředí knihovního prostoru

Generace Z vyrůstala v prostředí digitální konektivity, vizuální kultury a rychlého přístupu k informacím, což zásadně ovlivňuje její vztah k fyzickému prostoru knihoven. Knihovna je pro tuto generaci atraktivní pouze tehdy, pokud nabízí variabilní, vizuálně podnětné a technologicky integrované prostředí. Architektura knihoven tak musí reagovat na potřebu flexibility, rychlé orientace a možnosti kombinace individuálních i skupinových aktivit. Cílem článku je analyzovat architektonické a interiérové požadavky generace Z a formulovat principy, které podporují její aktivní zapojení do využívání knihovního prostoru.

Knihovna v prostředí digitální generace

Proměna knihoven v posledních letech souvisí s nástupem generace Z, narozené přibližně mezi lety 1996 a 2010. Tato generace vyrůstala

v prostředí internetu, sociálních sítí a mobilních technologií, což zásadně formovalo její způsoby práce s informacemi i vnímání fyzického prostoru. Knihovna již není pro tuto skupinu samozřejmou institucí, ale jednou z mnoha možností, jak získávat informace nebo trávit volný čas. Architektonické řešení knihovny proto musí nabídnout prostředí, které je nejen funkční, ale také atraktivní, srozumitelné a přizpůsobitelné různým aktivitám. Tento článek navazuje na předchozí části série věnované generacím X a Y a zaměřuje se na specifika generace Z z hlediska architektury a interiéru knihoven.

Generace Z a její vztah ke knihovnám

Generace Z je charakteristická schopností paralelního zpracování více podnětů, vysokou mírou vizuální orientace a preferencí rychlého přístupu k informacím. Fyzický prostor knihovny využívá selektivně a očekává, že bude odpovídat jejím nárokům na flexibilitu a komfort. Knihovna je vnímána jako místo, které musí

umožňovat volbu – mezi klidem a interakcí, mezi individuální a skupinovou prací. Důležitá je možnost přizpůsobit si prostředí aktuální potřebě a rychle se v něm orientovat. Tyto charakteristiky kladou zvýšené nároky na architektonické řešení, které musí být variabilní, vizuálně čitelné a otevřené změnám.

Členění prostoru a vizuální orientace

Základním architektonickým principem pro generaci Z je členění prostoru na jasně definované zóny s odlišnou funkcí a identitou. Každá zóna by měla být snadno rozpoznatelná prostřednictvím vizuálních prvků, jako jsou barvy, materiály nebo grafické značení. Vizuální orientace hraje klíčovou roli v uživatelském komfortu. Intuitivní navigace prostřednictvím prostoru snižuje potřebu aktivního vyhledávání informací a umožňuje rychlé rozhodování o způsobu využití knihovny. Architektonické řešení by mělo kombinovat otevřenost prostoru s jeho přehledným členěním, aby bylo možné snadno přecházet mezi jednotlivými aktivitami.

Variabilita a neformální využití prostoru

Generace Z preferuje prostředí, které umožňuje neformální způsoby využití. Tradiční studijní místa jsou doplňována o alternativní formy sezení, například měkké sedací prvky, stupňovité plochy nebo flexibilní pracovní zóny. Variabilita prostoru umožňuje uživatelům přizpůsobit si prostředí aktuální činnosti, což podporuje jejich aktivní zapojení. Knihovna by měla poskytovat prostor pro studium, spolupráci i relaxaci, přičemž hranice mezi těmito aktivitami jsou méně rigidní než u starších generací. Důležitá je také možnost krátkodobého pobytu, který odpovídá fragmentovanému způsobu práce s informacemi.

Technologie jako součást architektonického řešení

Pro generaci Z jsou technologie přirozenou součástí prostředí. Architektura knihovny by měla umožňovat jejich integraci bez narušení funkčnosti prostoru. To zahrnuje dostupnost připojení, možnost využití vlastních zařízení i přítomnost interaktivních prvků. Technologie by neměly být vnímány jako doplněk, ale jako integrální součást prostoru, která podporuje učení, tvorbu i komunikaci. Vhodným řešením mohou být například mediální zóny nebo prostory pro kreativní činnost.

Knihovna jako zážitkový a identifikační prostor

Pro generaci Z je důležitý také zážitkový rozměr prostoru. Knihovna, která nabízí vizuálně atraktivní a inspirativní prostředí, má větší potenciál stát se místem opakovaných návštěv. Estetická kvalita prostoru a jeho „identita“ hrají významnou roli v rozhodování o jeho využití. Architektonické řešení

by mělo podporovat vznik prostředí, které je nejen funkční, ale také podnětné a motivující k aktivitě.

Závěr

Generace Z přináší do knihoven nové požadavky spojené s digitální zkušeností, vizuálním vnímáním a potřebou variability. Architektura knihovního prostoru musí reagovat na tyto změny prostřednictvím členitých, flexibilních a vizuálně srozumitelných řešení. Knihovna, která dokáže nabídnout atraktivní, přizpůsobitelné a technologicky integrované prostředí, může posílit svou roli v životě této generace a stát se relevantním prostorem pro studium i volný čas.

Bohuslav Reynek dnešními očima – vzdělávací program pro mladé básníky

Radka Spěváčková
edukator@knihovna-ji.cz

Cesta od ticha k vlastnímu hlasu – lekce pro generaci Z, kterou zvládne i malá knihovna

Tento vzdělávací program není o biflování literárních faktů. Předpokládá, že studenti už možná jméno Bohuslava Reynka slyšeli, tuší něco o Petrkově nebo Suzanne Renaud, ale chybí jim to hlavní – osobní prožitek. Lekce pro generaci Z (2. stupeň ZŠ, SŠ) nestaví Reynka na piedestal nedotknutelného klasika. Naopak, ukazuje ho jako člověka, který žil na samotě a jehož víra zahrnovala Boha a přírodu. V dnešní zrychlené době nabízí Reynek to, co mladým často chybí: ztišení, poslech vnitřního hlasu a vnímání světa skrze poezii. Odstříhnout se a být „offline“ už totiž není nuda, je to nový luxus. Cílem lekce je pomoci mladým najít jazyk pro to, co v nich jinak často zůstává nevysloveno.

Cílová skupina účastníků: generace Z (cca ročníky 2005–2012)

Časová dotace: dá se zvládnout za 60 minut, ale pro lepší komfort je vhodné 90 minut

Forma: Interaktivní dílna poezie + kreativní psaní

Doporučený počet účastníků: max. 20 osob

Klíčové kompetence: čtenářská, kulturní, komunikativní, sociální a personální

Pomůcky: projektor/TV, audio ukázky (Spotify nebo YouTube, případně ukázky zhudebněné pomocí AI), lístečky se slovy dnešní generace,

prezentace s fotografiemi B. Reynka a reprodukcemi jeho grafik, vytištěné ukázky básní na velkém formátu A3 v místnosti, papíry a tužky
Vhodné pro: městské i menší obecní knihovny, spolupráci se školami (literární a výtvarná výchova), komunitní programy pro mládež

Vybírání slov pro báseň

Proč generace Z

Generace Z žije ve světě, který se točí velmi rychle. Informace a vizuální vjemy se na dnešní mládež hrnou z obrazovek od ranního probuzení. Vyrůstá ve světě, který je plný neustálých notifikací a hluku. Často však prožívají i „ticho ve sluchátkách“ nebo pocity „ztraceného signálu“. Paradoxně právě tato generace velmi silně vnímá křeh-

kost, osamělost a hledá autenticitu. Reynek se k tomu dokonale hodí: nabízí pomalý pohyb světem, zaměřený na detail (sírka v louži, padající list) a obrovskou vnitřní svobodu i přes vnější omezení. Reynek se svou životní disciplínou a jednoduchostí nabízí přímý protipól k dnešnímu zrychlenému tempu.

Lekce proto nestojí na výkladu o tom, jak Reynek žil v Petrkově se Suzanne Renaud. Jejím cílem je nabídnout dospívajícím zastavení: dovolit si chvíli nepřemýšlet na výkon, zaposlouchat se do ticha, propojit staré básnické obrazy s tím, co sami cítí, a zjistit, že i oni mají v sobě poezii. Lekce dospívajícím ukazuje, že ticho může křičet a že je to vlastně mezera mezi slovy. Nejde o teoretický výklad, ale o konkrétní

zážitek ztišení. Mládež se učí porozumět světu vlastnímu světu skrze autora, jehož texty vznikaly v tichu a v tichu jsou i nejspíš čtené.

Cíle lekce

Na konci lekce by účastník měl:

1. seznámit se s atmosférou a tvorbou Bohuslava Reynka skrze osobní prožitek,
2. uvědomit si, že ticho má svou váhu a může být prostorem pro vlastní myšlenky,
3. propojit reynkovské motivy s jazykem a světem dnešních mladých lidí,
4. rozklíčovat základní vizuální a slovní symboly v básni (kontrast, samota, pomíjivost),
5. rozvíjet vlastní obraznost a vnímání poezie,
6. vytvořit vlastní krátký básnický text (tzv. Nález z chléva).

Metodika lekce krok za krokem

1) Úvod: Básník ticha, který zní

- **Čas:** 15 minut
- **Cíl:** představit B. Reynka jako obyčejného, ale vnitřně bohatého člověka
- **Pomůcky:** prezentace – fotky a grafiky B. Reynka, kniha Odlet vlaštovek

Lekci neotevíráme učebnicovým životopisem. Ukážeme fotografie z prezentace a představíme Reynka jako autora, grafika, překladatele a filosofa. Zdůrazníme jeho lidskou stránku: byl to katolík (ale ne agitátor), manžel a obyčejný člověk, který miloval venkov, pásł ovce a nosil velké brýle. Dětem přiblížíme jeho každodenní realitu: v kuchyni škrábal brambory a u kamen ryl své grafiky. Měl velkou disciplínu a jako básník si svou krajinu nesl všude s sebou. Ticho může mít až fyzický dopad – zpomalení dechu a tepu. V tichu se zvýrazní jemné zvuky, sníží se stres.

Zasazení do kontextu provedeme přes jeho poslední sbírku *Odlet vlaštovek* (1969–1971). Ideálně ji vezmeme na lekci jako ukázkou, pokud ji knihovna má. Patří do jeho pozdního období; sám si ji připravil, ale kvůli normalizaci nesměla vyjít. První vydání tak kolovalo jen samizdatově, exilové sbírka vyšla až v roce 1980 a u nás

knížně teprve v roce 2002. Čtená ukáзка, poslech: Bohuslav Reynek – *Odlet vlaštovek* + Stopa, Roman Rogner (Spotify, Báseň na každý den nebo YouTube).

Z praxe na úvod: „Vítám vás na cestě s B. R., dnes společně nahlédneme do světa umění poezie. Znáte základní fakta o životě B. R. Jaký byl B. R. člověk? (s tím, co už jste se dozvěděli).“

2) Co cítíš, když posloucháš?

- **Čas:** 10 minut
- **Cíl:** naladit se na reynkovský svět přes vlastní imaginaci

Vyzveme děti ke zklidnění. Naladíme se na reynkovský svět venkova, víry, jednoduchosti a hlubokých obrazů (vizuálních i jazykových). Ukážeme jim, že reynkovský svět je místo, kde slova dýchají a ticho má svou váhu. Lektor řekne: „Teď na chvíli zpomalíme. Naladíme se na reynkovský svět víry, jednoduchosti a hlubokých obrazů, vizuálních i jazykových.“

„ZAVŘÍ OČI. Poslouchej. Nech slova, aby k tobě doputovala.“

Ptáme se (pomalu) a procházíme mezi žáky, ať hlas zní z různých míst:

- Co cítíš?
- Máš místo, kde je klid?
- Jaké obrazy B. R. vyvolávají v hlavě?
- Kde je ticho?
- Kdy naposledy jsi zažil skutečné ticho?
- Co ti tehdy přišlo na mysl?

3) Krátký rozbor: Jak číst Reynka

- **Čas:** 5 minut
- **Cíl:** lehce a bez tíže ukázat klíčové symboly v poezii, aby žáci věděli, co v textech hledat

Pomůcky: básně vytištěné na velkém formátu (A3) v místnosti (*Odlet vlaštovek*, *Blázen*, *Sírka v louži*) – příloha 1

Než budeme poslouchat hudbu a pracovat s vlastními slovy, v rychlosti si ukážeme, s čím vším se v Reynkových textech setkáme. Jde jen o lehké naťuknutí, žádnou složitou literární vědu. Texty máme v místnosti vyvěšené na velkém formátu (A3), takže na ně můžeme rovnou ukázat.

Odlet vlaštovek

Stručný rozbor: Podzimní odcházení a loučení, ztišení, stárí a blízkost smrti, silná vizuálnost – představivost – zvukomalba.

Blázen

Stručný rozbor: Blázen – ne v negativním smyslu, být jiný neznamená být špatný; Psi = oblaka – pomalý pohyb světem („jsou to psi oblaka, běží a nekvílí“); Modlitba – žádá o odpuštění; Příroda je most – reynkovské motivy, které propojují svět s duchovnem; Neví kudy kam – nejistota.

Sirka v louži

Stručný rozbor: Kontrast mezi světlém a tmou, aktivita a pasivita, dobro a zlo, naděje a zoufalství. Neví kudy kam: Pociť nejistoty.

4) Reynkova poezie v hudbě

- **Čas:** 10 minut
- **Cíl:** ukázat, že staré texty ožívají v různých hudebních žánrech
- **Pomůcky:** Spotify nebo YouTube, přenosný reproduktor s bezdrátovým připojením

Vysvětlíme, že Bohuslav Reynek patří (vedle Jana Skácela a Václava Hraběte) k našim nejčastěji zhudebněným básníkům. Jeho texty inspirují desítky hudebníků od folku přes rock až po experimentální tvorbu. Všude se najdou jeho slova, obrazy a ticho. Pustíme konkrétní příklady:

- Hm... – báseň Blázen (alternativní folk)
- Karel Vepřek – Štěstí (folk)
- Iva Bittová a Vladimír Václavek – Sirka v louži (world music a moravský folklor)

Dále lze zmínit projekty jako Pluto (Pavel Fajt po rozpadu Dunaje), HUKL (celý koncept Reynkarnace) nebo Transitus Irregularis, Ejhle a mnoho dalších.

5) Aktivita: Jak mluví dnešní generace?

- **Čas:** 15 minut
- **Cíl:** propojit básnickou formu s jazykem dnešních mladých
- **Pomůcky:** papírové pásky se slovy dnešního světa – příloha 2

Přeneseme pozornost k žákům: „Co říkáme, když mlčíme? Jaká slova nosíme v kapse, v telefonu, v hlavě? I náš svět má svou poezii, jen ji musíme vidět. Co je to ticho? Ticho může křičet, je to mezera mezi slovy...“ Lektor připraví papírové pásky se slovy dnešního světa např. děšť

na displeji, ghost, ticho ve sluchátkách, pocit prázdna...). Vysvětlíme, že to nejsou „vysoká“ slova, ale právě v nich je ukrytý náš čas a naše čtení. **Úkol:** Každý si vybere (nebo vylosuje) 5–7 kartiček. Mohou být náhodné, nebo si je žák vybere podle toho, co s ním rezonuje. Z těchto slov složí vlastní báseň – může to být haiku (tři slova o 5-7-5 slabikách) nebo volná báseň, jak to sami cítí.

Příklad od lektora:

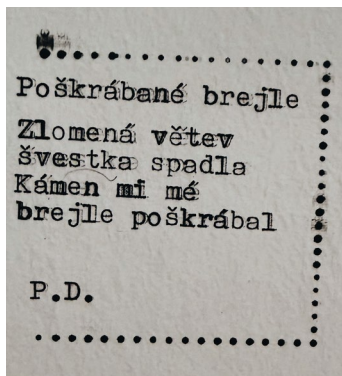
Starý rybář spí —
v síti se chvěje měsíc,
voda dýchá tmu.

6) Aktivita: Tvoříme vlastní reynkovskou báseň „Nález z chléva“

- **Čas:** 15-20 minut
- **Cíl:** samostatná tvorba a práce s atmosférou
- **Pomůcky:** Nález z chléva a Reynkova statku – krabice – příloha 3

Přichází nejkrásnější část – vlastní tvorba. Nebojte se, poezie není jen pro „nadané“, je pro každého, kdo má co říct nebo kdo chce objevit, co vlastně cítí.

Lektor si předem připraví krabici s výběrem předmětů evokujících Reynkův statek a zahradu – na krabici napíše „Nález z chléva

Výsledná báseň

a Reynkova statku". Dá do ní věci, které najde doma nebo u příbuzných a které by se tematicky hodily. Já jsem připravila: staré brýle, švestky, část větve z ovocného stromu, drátek na vázání stromů, suché listy ze zahrady, cibuli, hlínu ve sklenici, kůži z ovce, starý provázek, kamen, růži, rydlo, starý hřebík a skobu, tkaničku, plechovku od čaje s hřebíky, uhlí, malou knížečku.... fantazii se meze nekladou.

Proces probíhá podle 4 pravidel:

1. Vyber slova = věci. Máš své 3–4 věci z Reynkovy zahrady. Polož si je před sebe – každý bude pracovat sám za sebe, ale věcí není tolik, takže žáci musí být ve skupině.
 2. Ticho a soustředění. Najdi si klid. Papír, tužku. Odstav se od hluku.
 3. Začni psát. Můžeš začít slovy: „Jednou jsem byl...“, „Když přišlo...“, „Zůstal jsem...“
- Nech to plynout.
4. Nepřemýšlej moc. Nemusí to dávat smysl hned. Důležitá je atmosféra.

O čem psát?

- Ticho (kdy jsi ho zažil?), Samota (jaká je? tíživá, nebo klidná?), Světlo a stín (ranní světlo, večerní stín lampy), Pomíjivost (co zmizelo? co zůstalo?), Příroda (déšť na okně).

Tvorba básně dle zadání

7) Sdílená reflexe

Čas: 10 minut

Cíl: bezpečné sdílení a zakončení lekce

Pomůcky: malé papírky, Dopis mládeži Bohuslava Reynka od AI – příloha 4

Až budou všichni hotoví, nabídneme možnost přečíst svou báseň nahlas. Tento krok je

naprosto dobrovolný a děje se absolutně bez soudu a hodnocení. Společně se zamyslíme nad tím, jaké to bylo tvořit v tichu a jak slova dokážou zachytit prchavý okamžik.

Pro zapojení celé skupiny a získání zpětné vazby využijeme dva navazující kroky:

1. Teploměr – blesková zpětná vazba na škále

Zapojí se každý žák a vidíme celkovou náladu ve třídě a nikdo se necítí pod tlakem mluvit nahlas před ostatními. Lektor položí jednoduchou otázku a žáci odpovídají pomocí gest.

Příklad otázek:

Jak se ti dnes tvořilo v tichu? Ukaž na prstech od 1 do 5 (1 = hrozně, 5 = pecka)

Když zavřeš oči, odnášiš si z dneška spíš klid nebo zmatek? Ukaž palec nahoru (klid), dolů (zmatek).

2. Výstupní lístek –

Jedno slovo, které si odnáším

Žáci papírky odevzdají při odchodu. Získáme tak skvělou zpětnou vazbu pro sebe a žáci nad tím musejí ještě v tichu sami intenzivně zapřemýšlet.

Než žáci odejdou, dostanou za úkol napsat na malý papírek jediné slovo nebo krátkou větu:

Napiš jedno slovo, které pro tebe dnes nejvíc vystihuje ticho nebo poezii. Napiš jednu větu, co tě dneska překvapila.

Na úplný závěr lze přidat Dopis mládeži od AI, který zprostředkuje fiktivní, ale velmi přesný vzkaz B. Reynka směrem k dnešní zrychlené době.

Přílohy jsou k dispozici ke stažení v elektronické verzi Duhy.

S přehledem v Evropě a digitálním prostoru: projekt SEUDIPO otevírá knihovnám dveře

Michaela Mrázová

michaela.mrazova@nkp.cz

Vysoká škola ekonomická v Praze rozjela tříletý projekt SEUDIPO s cílem, který zní jednoduše, ale je zásadní: naučit českou společnost lépe se orientovat v Evropě i v digitálním prostoru a posílit její odolnost vůči dezinformacím a online hrozbám. Nejde přitom o projekt jedné instituce, VŠE ho realizuje ve spolupráci s klíčovými partnery, především s Národní knihovnou ČR, která pomáhá oslovit knihovny po celé republice, a s Národním úřadem pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB), jenž přináší expertizu v oblasti kyberbezpečnosti; zapojeny jsou i institut EUROPEUM a iniciativa NELEŽ. Do roku 2028 chce projekt oslovit 200 000 lidí, uspořádat 48 workshopů a tři odborné konference. A klíčovými dějišti mají být knihovny v regionech.

Co je SEUDIPO

Za zkratkou se skrývá věta „S přehledem v Evropě a v digitálním prostoru“. Projekt Vysoké školy ekonomické je financován z Operačního programu Jan Amos Komenský a jeho smyslem je posílit odolnost české společnosti vůči moderním informačním a geopolitickým hrozbám a podpořit aktivní občanství. Na jeho realizaci se vedle VŠE podílí Národní knihovna ČR, která pomáhá s komunikací směrem ke knihovnám, Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB), který přináší témata kyberbezpečnosti, institut EUROPEUM v oblasti evropské politiky a iniciativa NELEŽ v oblasti manipulace s informacemi. Hlavním řešitelem je PhDr. Jan Černý, Ph.D.

Obsahově projekt stojí na dvou pilířích. Prvním je **Evropa a mezinárodní instituce**: srozumitelné vysvětlení, jak Evropská unie funguje, co pro nás členství znamená a jaké možnosti otevírá. Druhým je **mediální**

Tomáš Foltýn
na konferenci SEUDIPO

gramotnost a digitální bezpečnost, kam patří kritické myšlení, obrana proti dezinformacím, rizika generativní umělé inteligence (deepfakes), zneužití autorských práv), ochrana proti kyberkriminalitě (phishing, kyberšikana, online sexismus) i ochrana soukromí a osobních údajů.

Proč na těchto tématech záleží

S manipulací, podvodným e-mailem nebo vygenerovaným obsahem, který vypadá důvěryhodně, se dnes potká prakticky každý a systematické vzdělávání, které by lidi na tuto realitu připravovalo, je stále nedostatkovým zbožím. Umělá inteligence navíc latku posunula: rozpoznat podvrh je těžší než kdy dřív a rychlost, s jakou se nové hrozby objevují, předbíhá schopnost formálního školství reagovat.

Pro knihovny to nejsou cizí témata, právě naopak. Informační gramotnost je pro náš obor odjakživa důležitá a v posledních letech se k němu přirozeně přidaly i digitální

kompetence, práce s AI a mediální výchova. SEUDIPO k této agendě dodává hotový obsah a odborné zázemí. Zapadá tak přesně do proměny, kterou knihovny samy prožívají: z půjčoven se stávají centry celoživotního vzdělávání a místy, kde se buduje odolnost komunity. A mají k tomu jedinečnou pozici.

Právě proto projekt rozlišuje tři cílové skupiny a každé nabízí jiný obsah: **mládeži (15–29 let)** kariéru v EU a kritické myšlení, **dospělým (30–64 let)** ochranu soukromí, orientaci v GDPR a dopady evropských politik na běžný život, a **seniorům (65+)** obranu proti online podvodům a manipulaci.

Jak se zapojit

- **Workshop ve vaší knihovně**

Do roku 2028 proběhne v regionálních knihovnách 48 interaktivních workshopů a projekt hledá knihovny, které je budou hostit. Princip je jednoduchý: knihovna se zaregistruje na webu projektu, vybere si téma podle potřeb své komunity a workshop pro její čtenáře povedou odborníci projektu. Pro knihovnu i pro účastníky je akce zdarma.

Pro knihovnu to znamená hotový, odborně garantovaný program bez nutnosti připravovat obsah vlastními silami a zároveň příležitost nabídnout čtenářům téma, které je aktuální a žádané. Jde o formát, který dobře doplňuje stávající vzdělávací a osvětové aktivity knihoven. Registrace probíhá průběžně na adrese seudipo.vse.cz.

- **Konference, která se bude opakovat**

Druhou cestou zapojení je účast na odborné konferenci SEUDIPO. Ta není jednorázová, do roku 2028 jsou naplánovány tři ročníky, konference se tedy stává pravidelnou platformou pro setkávání knihovníků, pedagogů, zástupců veřejné správy i neziskového sektoru. Je koncipována tak, aby propojovala odborné poznatky s reálnou každodenní

práci s veřejností, a je přímo určena i pracovníkům knihoven.

Ohlédnutí za prvním ročníkem

První ročník konference SEUDIPO proběhl 4. června 2026 v pražské budově Vysoké školy ekonomické a nabídl pestrou skladbu řečníků z knihovnictví, evropské politiky i bezpečnostní praxe. Za knihovny vystoupil generální ředitel Národní knihovny ČR Tomáš Foltýn s příspěvkem o ochraně a zpřístupňování kulturního dědictví a o roli knihoven při rozvoji digitálních kompetencí veřejnosti. Bývalá místopředsedkyně Evropské komise Věra Jourová se podělila o zkušenosti z oblasti ochrany demokracie, médií a digitální politiky, včetně evropské regulace digitálního prostředí. Silným momentem byl příspěvek Davida Kováře z Policejního prezidia ČR, který ukázal, jak dnešní pachatelé využívají digitální anonymity, manipulačních technik a moderních technologií ke zneužívání zranitelných skupin. O roli lidských kompetencí ve vzdělávání promluvil prorektor VŠE Pavel Hnát a program doplnila řada dalších odborníků.

Vyznění konference nebylo úplně optimistické, hrozby v online prostoru sílí a nabývají na sofistikovanosti. Nadějí ale je, že se o kyberbezpečnosti a kritickém myšlení mluví stále více, roste důraz na prevenci a pachatelé v online prostoru pomalu ztrácejí pocit nedosažitelnosti. A přesně tady mají knihovny co nabídnout: jsou tou institucí, která dokáže osvětu dostat do regionů a ke všem generacím.

Nenechte si to ujít

SEUDIPO je příležitost, jak knihovně přinést aktuální a žádaný obsah bez velkých nákladů a zároveň potvrdit v praxi to, o čem se v oboru dlouho mluví: že knihovny nejsou skladem knih, ale infrastrukturou vzdělané a odolné společnosti. Máte-li zájem hostit workshop nebo se zúčastnit dalšího ročníku konference, více najdete na seudipo.vse.cz.

Knihovníci doporučují knihovníkům

Ludmila Svobodová, Marta Vaňková, Jaroslav Čech, Radana Denemarková, Jitka Burešová,
Pavína Šimonová, Jakub Horný, Veronika Kundratová
mestska@knihovna.celakovice.cz, dospela@knihovnabreclav.cz, naucna@knihovna-bv.cz,
info@knihovnaberoun.cz, knihovna@ratiskovice.com

Přinášíme vám tipy na zajímavé tituly odborné literatury, beletrie od kolegyně a kolegů z knihoven. Tentokrát vzhledem k zaměření čísla na generaci Z bez dětské literatury. Deskové hry určené věkově kategorii 10-99 let jsme ponechali.

Odborná literatura

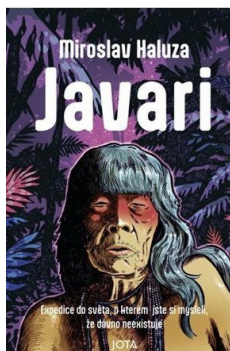
Pavel Kosatík: O tom Benešovi

Pavel Kosatík ve své knize O tom Benešovi opouští černobílé škatulkování a namísto suchého výčtu politických kroků druhého československého prezidenta nabízí zpracovaný psychologický portrét mimořádně pracovitěho diplomata, jehož racionální vnímání světa fatálně narazilo na iracionalitu krizových let 1938 a 1948. Autor detailně a citlivě rozkrývá složitou osobnost osamělého prezidenta a dává čtenářům jedinečnou šanci pochopit tíhu neřešitelných dilemat, kterým Edvard Beneš během svého mandátu čelil. Jde o kvalitní a mimořádně přístupnou literaturu faktu, která nementoruje, ale naopak provokuje k zamyšlení. Skvěle se tak uplatní nejen pro individuální čtenářské výpůjčky, ale poslouží i jako vděčné téma pro čtenářské kluby či literární besedy, jak už jsme se mohli u nás v břeclavské knihovně přesvědčit.

Jaroslav Čech
Městská knihovna Břeclav

Miroslav Haluza: Javari

Vydejte se na cestu do jedné z nejdlehlších oblastí planety, kde příroda stále vládne podle vlastních pravidel. Povodí řeky Javari na pomezí Peru a Brazílie je místem, kam lidská civilizace proniká jen zřídka a kde dodnes žijí domorodé komunity v úzkém spojení s okolní džunglí. Dvojice cestovatelů, Mirek a Simon, se rozhodla

tuto nehostinnou krajinu poznat na vlastní kůži. Jejich výprava za indiánským kmenem Matsés se však rychle promění v náročnou expedici plnou překážek v podobě hustého pralesa, hlubokých bažin, hejn komárů, jedovatých hadů i nečekaných zdravotních komplikací. Kniha se čte jako dobrodružný román, přestože popisuje skutečné události. Velkou předností je i autorův civilní

styl – Miroslav Haluza vypráví s pokorou, bez okázalosti a zbytečného hrdinství, díky čemuž působí celý příběh mimořádně věrohodně. Publikaci doplňují originální ilustrace výtvarníka Nikkarina a množství autentických fotografií z expedice.

Radana Denemarková
Městská knihovna Břeclav

Adam Higgingbotham: Půlnoc v Černobylu: Příběh největší jaderné katastrofy

Detailní a strhující příběh o událostech, které navždy změnily svět. Kniha nabízí jedinečný pohled na černobylskou havárii, jež ovlivnila nejen vědu a ekologii, ale i politiku a dějiny celého Sovětského svazu. Díky pečlivé práci autora a rozhovorům se svědky dostanete exkluzivní vhled za oponu děsivé katastrofy z 25. dubna 1986. Poznejte osudy obyčejných lidí, hrdinství záchranářů i složitou síť lží a tajemství, které obklopují tuhle tragédii. Půlnoc v Černobylu není jen reportáž - je to poutavá literatura

faktu, která vás vtáhne do světa zkázy, odvahy a zoufalých bojů s neviditelným nebezpečím. Dozvíte se také, jak havárie ovlivnila geopolitickou situaci a finanční kolaps Sovětského svazu, čímž kniha získává hloubku přesahující čistě technický popis události.

Jitka Burešová

Městská knihovna Břeclav

Beletrie

Lenka Chalupová: Když se trhá nebe

Nejnovější kniha české autorky přináší dojemný příběh krásné Anny a Roberta, krále Zbojníků. Oba jsou odsouzení a čekají v pankráckých celách na smrt. Díky chodbaři si však začínají psát a posílat zamilované motáky, které jim zpřijemňují jinak bezútesné dny. Příběh doplňuje rodina ze strašnického krematoria, která se rozhodne schovávat popel a seznamy popravených, aby se na oběti nezapomnělo. Kniha nám též předkládá pohled na německé bachaře, většinou mladíky, kteří si svoji práci pro Německou říši zprvu představovali úplně jinak. Román je založen na skutečných motácích napsaných v celách smrti.

Ludmila Svobodová

Městská knihovna Čelákovice

Pavel Tomeš: Až na ten konec dobrý

Humoristický román o smrti, který otvírá i vážná témata. Autorův humor je velmi svižný a pohotový, zároveň citlivě zpracovává i nelehká témata týkající se smrti a umírání. Přestože je kniha velmi zábavná a plná černého humoru, na konci příběhu se neubráníte pocitům dojetí, když se osudy hlavních postav nakonec propojí.

Marta Vaňková

Městská knihovna Čelákovice

Neige Sinno: Smutný tygr

Velmi silné téma, které vás rozhodně nenechá v klidu. A někomu možná otevře třináctou

komnatu. Ve své románové esejí Sinno popisuje zneužívání v dětství i následný soudní proces.

Autorka čtenáře nešetří a odhaluje velmi syrově vše, co ji potkalo. Píše tak přesvědčivě a jasně, že s každou přečtenou stránkou získáte větší odvalu podívat se pravdě do očí. Trauma deformovalo její vztahy a proměnilo způsob, jakým vnímá cizí lidi, děti i vlastní dceru a její výchovu. Text má velký přesah a čtenáře nutí klást si otázky, které mají celospolečenský význam.

Pavlaína Šimonová

Městská knihovna Beroun

Deskové hry

Mikro Makro: Město zločinu

Kooperativní detektivní hra s velkoformátovým herním plánem plným stovek drobných detailů. Společně budete řešit zapeklité kriminální případy, hledat důkazy, odhalovat motivy a usvědčovat pachatele. Základní hra obsahuje 16 detektivních případů i bonusové scénáře, další samostatné díly pak přinášejí ještě náročnější výzvy. Díky variabilní obtížnosti si hru užije jak sólový hráč, tak celá rodina.

Veronika Kundratová

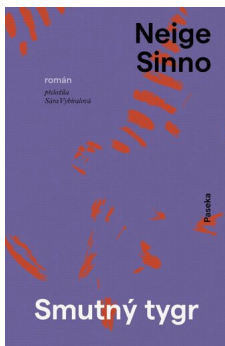
Obecní knihovna Ratíškovice

Gang

Použijí jedno slovní spojení: kooperativní poker. Víc už v podstatě říkat nemusím, protože přesně tohle ta hra je. Jak to může fungovat? Taký jsem se divil, ale pak jsem hru vyzkoušel a zamiloval se. Ve 3–6 hráčích se společně vydáváte vyplnit banku, ale nesmíte udělat moc chyb, jinak vás chytí! Výhody: svižná hra, známé (pokerové) karty, pro více hráčů, kooperativní. Nevýhody: spousta možných kombinací. Pro koho hra je: milovníky pokeru, svižná, skvěle funguje i v 6, baví i nedeskohráče.

Jakub Horný

Městská knihovna Beroun

Evaluace vzdělávání knihovníků v oblasti sociální inkluze

Pavína Kolínová

Pavlina.Kolinsona@ff.cuni.cz

Diplomová práce Lucie Kopecké se zabývá vzděláváním knihovníků ve specifické oblasti sociální inkluze. Přestože téma úzce souvisí s etablovanou problematikou rovného přístupu ke knihovním a informačním službám, výsledky práce poukazují na přetrvávající nedostatky v odborném vzdělávání knihovníků a přináší zamyšlení nad tím, proč věnovat více pozornosti práci se sociálně znevýhodněnými skupinami obyvatel.

Lucie Kopecká navázala na svoje předchozí zkušenosti z bakalářského studia oboru Sociální práce a sociální politika, který absolvovala na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, a perspektivu sociální pracovnice uplatnila v magisterském studiu na Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK. Při volbě tématu závěrečné práce se rozhodla zaměřit na to, jakým způsobem se s tématem sociální inkluze vypořádávají pracovníci knihoven ve vyloučených lokalitách a zda mají k práci dostatečnou odbornou podporu (Kopecká, 2025).

Úvodní teoretická část erudovaně shrnuje je příčiny sociálního vyčleňování neboli sociální exkluze, popisuje současný stav dané problematiky v České republice a na základě *Indexu sociálního vyloučení* poukazuje na nejvíce zasažené kraje, tj. Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský (Lang, 2024). Ačkoliv význam knihoven v integraci sociálně znevýhodněných skupin je klíčový a knihovna v tomto procesu může zastávat strategickou pozici, nabídka knihovních služeb pro sociálně vyloučené osoby byla ještě v nedávné době nedostatečná (Protivínský et al., 2015). Pro českou praxi by tak mohl být inspirativní americký přístup *Whole Person Librarianship*, který je zmíněn v souvislosti s kompetencemi pracovníků knihoven a jehož smysl spočívá v zapojení sociálních pracovníků do služeb a procesů knihovny (Zettervall a Nienow, 2019).

V rámci výzkumného šetření autorka zmapovala současný stav vzdělávání knihovníků v oblasti sociální inkluze prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, přičemž se zaměřila na dotazování knihovnic z krajů, ve kterých panuje vysoká míra sociálního vyloučení. Přestože je práce limitována malým počtem respondentů, výsledky rozhovorů překvapivě ukázaly, že stav vzdělávání knihovníků na témata spojená se sociální inkluzí není uspokojivý a existuje zjevná poptávka po školení k práci se sociálně znevýhodněnými skupinami obyvatel. Navíc pojem inkluze je v prostředí veřejných knihoven chápán do určité míry selektivně, pracovníci knihoven si jej spojují zejména s vybranými skupinami obyvatelstva, jako jsou děti nebo senioři. Jiné skupiny, např. osoby bez domova či nezaměstnaní, nebyly v rozhovorech zmíněny vůbec. Z analýzy rozhovorů vyplývá, že v rámci knihovních služeb existuje prostor pro zohlednění potřeb dalších marginalizovaných skupin obyvatelstva.

Práce Lucie Kopecké je podnětným příspěvkem nejenom k diskuzi o rovném přístupu ke knihovním službám, ale také k problematice komunitních funkcí veřejných knihoven, kam téma sociálního začleňování bezesporu patří. Mezi přínosy práce patří také kritické zamyšlení autorky nad zlepšením vzdělávacího procesu knihovníků a formulace doporučení pro oborovou praxi.

Knihovna - bezpečný přístav v krizi – rozhovor s Tomášem Foltýnem, ředitelem NK ČR

Tomáš Kubíček

Tomas.Kubicek@mzk.cz

První otázka směřuje překvapivě nikoliv k Národní knihovně, ale k Ústřední knihovnické radě, která po mnoha letech doznala výrazné změny. Co Ty čekáš od ÚKR? A co bychom od ní měli čekat my knihovníci?

Ústřední knihovnická rada je primárně poradním orgánem ministra kultury. Jejím klíčovým posláním je pro mě stanovovat vize rozvoje českého knihovnictví a tyto vize implementovat do praxe, ve spolupráci s Ministerstvem kultury ČR, oborovými spolky a přirozeně i s jednotlivými knihovnami, které jsou součástí sítě českých knihoven. Ústřední knihovnická rada musí být schopná jasně a jednoznačně formulovat svá doporučení a zvládat aktivní komunikaci směrem ke všem výše uvedeným spolupracujícím institucím, partnerům, ale i veřejnosti. Od členů Ústřední knihovnické rady čekám, že budou schopni aktivně spolupracovat a řešit řadu klíčových výzev, které před knihovnickou komunitou stojí. K tomu je nezbytně nutné, abychom se všichni (což říkám i z pozice člena Ústřední knihovnické rady) naučili tlumit svá „ředitelská ega“ a osobní či institucionální animozity, jež občas bránily reálné spolupráci a dosažení jednoznačných výsledků. Jsem si vědom, že v knihovnické komunitě vzbudily velký ohlas změny provedené ve struktuře tohoto orgánu. Za sebe je nevímám špatně, neboť byl jasně redefinován řád fungování Ústřední knihovnické rady a také se jasně stanovil počet členů, což by mělo pomoci její větší akceschopnosti. Spolupráce mezi Ústřední knihovnickou radou a Národní knihovnou je zcela samozřejmá. Sami chceme poskytovat členům rady potřebný

servis pro vykonávání jejich práce – například v rámci datových podkladů či srovnávacích analýz ze zahraničí. K tomu bude třeba postupně restrukturalizovat kompetence Knihovnického institutu, ale to je asi samostatná kapitola.

A teď k Národní knihovně. A bez obecných řečí: jaké klíčové úkoly, výzvy chce NK formulovat, vyvolávat a utvářet jimi podobu současného knihovnictví?

Začnu možná trochu šířeji. Knihovny se musejí naučit pracovat se svým sebevědomím. Pokud chceme být ceněnými institucemi, na které bude společnost hledět s respektem a bude si uvědomovat, že je potřebuje, nesmíme se ve svých vizích limitovat pouze oborovými předpoklady. Musíme hledět daleko za obzor a nesmíme se svazovat tradičním pojetím knihoven jako... (ty tři tečky nejsou překlep, ale možnost pro aktivizaci čtenářů rozhovoru, aby si sami doplnili, jak tradiční jsme). Z tohoto důvodu chci, abychom vyvolávali očekávání a stanovovali vize s celospolečenským dopadem. Takovým směřováním je pro mě nyní oblast posilování obranyschopnosti země a odolnosti obyvatelstva. Řada lidí nyní asi významně pozvedne obočí a řekne si „Cože? Knihovny a obrana?“. Já si naopak myslím, že už je téměř pozdě o této roli přemýšlet. V rámci zabezpečení chodu státu při přípravě a odolávání komplexním hrozbám máme klíčové kompetence. Jsme špičkové informační instituce schopné poskytovat validní data a zprávy, jsme důvěryhodní, máme respekt komunit, ukázali jsme, že jsme i krizovými centry schopnými podpořit potřebné, jsme školení a umíme vzdělávat.

A mnoho víc. Pojďme se iniciativně zapojit do procesů státu na všech úrovních, které se zabývají připraveností na krizové situace. Ukažme, že můžeme být organizacemi, kam lze přijít pro první pomoc, že můžeme aktivně spolupracovat s prvky integrovaného záchranného systému a pomáhat na místě a to rychle, účelně a koordinovaně. Tuto debatu a propojení směrem k resortům obrany, vnitra či zdravotnictví, ale i krajským samosprávám chci postupně iniciovat.

To je nová definice principu knihovny jako společenské instituce, která jde ještě za stávající hranice, už tak výrazně posouvané. A jak bys toho chtěl dosáhnout a jakou roli v tomto procesu proměny mají sehrát ostatní knihovny? Nebudou přeci jen trpně čekat.

Při rozhovorech s experty na bezpečnost a krizovou komunikaci vždy zaznívá, že klíčové

momenty během každé takové nečekané události se dějí v prvních hodinách a dnech. Vždy je rovněž zmíněna důležitost sounáležitosti, součinnosti a řekněme sousedství, tj. spojení elementárních prvků definujících fungující společnost. A tady jsme už u aktivit, kde může být silná každá knihovna v systému. Pokud budou i na menších vsích či městech fungovat základní kontakty mezi lidmi, samosprávou i spolky, krizové momenty půjde překonat. Knihovna je může aktivizovat a upevňovat. Důležitá je i rovina preventivních opatření, organizace různých

kurzů (například první pomoci), pomoci s distribucí základních pomůcek či zajištění základních potřeb obyvatel. Zde bych chtěl připomenout, že nejde o nic převratného. Knihovny své schopnosti v době krize dobře ukázaly již během prvních útoků covidové pandemie. Nicméně odpovědné prvky státní správy či samospráv si ne vždy uvědomují, jakými institucemi knihovny jsou a přicházejí na to mnohdy až pozdě. Zpozornit je tak budeme muset, stejně jako v řadě dalších případů, my.

Takže ještě konkrétněji: Kdy bys chtěl, aby knihovny měly tuto funkci? Máš už připravený harmonogram? Bude Národní knihovna hlavním mediátorem celého procesu, tedy vezme na sebe tento úkol? A jaké klíčové kroky bude třeba udělat v rámci harmonogramu a úkolu? Máme ti držet palce, nebo počítáš s tím, že si každý odpracuje svoji část. A v případě, že půjde o partici-

pativní cíl, kdy celý projekt představíš knihovnické veřejnosti?

Myslím, že tuto odpovědnost si mnohé knihovny i řada skvělých kolegů a kolegyn velmi dobře uvědomuje. Konkrétním příkladem zdárného zapojení knihovny do překonávání krizového momentu bylo například otevření asistenčního krizového centra pro ukrajinské uprchlíky, které vzniklo rychle po vypuknutí konfliktu na Ukrajině v součinnosti Středočeského kraje, Hlavního města Prahy a Městské knihovny v Praze. Ale

to je jen jeden doklad z mnoha. Možné hrozby, jak živelného, tak geopolitického či kybernetického rozměru, se však vyvíjejí a je nutné vnímat jejich dynamiku. Asi málokoho by ještě před deseti lety napadlo, že jižní Morava bude čelit tak masivnímu tornádu, jako v červnu 2021. Je tak nezbytně nutné otevírat diskusi uvnitř naší komunity a připravovat se. Ostatně proto je součástí letošní konference Knihovny současnosti blok nazvaný „*Knihovny v těžkých časech: odolné instituce v nejisté době*“, jež se danému tématu bude z různých úhlů věnovat a jehož přípravě se věnujeme společně s Ondřejem Hudečkem. Zároveň oba chceme, aby tato část konference nebyla izolovanou událostí, ale aby na ní navázaly další aktivity a akce. Ale abych Ti stále neutíkal od otázek... Vhodný čas je právě teď. Národní knihovna ČR se chce této oblasti věnovat a její role bude jednoznačně v tom, aby otevírala dveře – k orgánům státní správy či jednotlivým institucím, aby věděli, že tu jsme a můžeme v krizích společnosti významně pomoci. A vůbec, že jde o téma, které má mít vysokou prioritu. Stejně tak, ale musejí jednat i regionální knihovny ve vazbách na své zastupitele na jakékoli úrovni samosprávy. Jednoznačně asi nepůjde o jeden projekt, ale o dlouhodobou aktivitu spojenou s budováním vztahů, snahou otevírat specifické podpůrné finanční programy i bourat zavedené stereotypy. A třeba nám to pomůže podpořit i vnitřní debatu a hledání jasných odpovědí na otázku „Co jsou knihovny?“. V tom aktivním pojetí, a ne znovu ve smyslu „Knihovny nejsou jen...“. Ale Tomáši, byť rozumím pravidlům rozhovoru a rolím tazatele i tázaného, nemíním Ti prodat svou kůži lacino a také Ti položím otázku na závěr.

Co pro Tebe osobně, jako občana Tomáše Kubíčka, nyní představuje největší hrozbu a jaká je největší hrozba pro Tomáše Kubíčka, generálního ředitele Moravské zemské knihovny, který nese odpovědnost nejen za sebe, ale za významnou kulturní a vzdělávací instituci?

Odpověď je jednoduchá: populismus. Jeho primárním nástrojem je zjednodušení skutečnosti a destabilizace paměti. Žijeme ve světě, který se neustále proměňuje. Ta proměna je nutná a je komplexní. Není divu, že se člověk cítí nejistě. Populisté mu poskytují namísto řešení dětská šidítka. Populisté nepotřebují instituce, které vychovávají ke kritickému myšlení a uchovávají společenskou paměť, které zajišťují pluralitní vnímání skutečnosti, a budou se jejich význam vždy snažit umenšit. Jim stačí „selektivní rozum“ a obětiny v podobě rozdmýchávání kulturních válek. Populismus jde v současnosti napříč politickým spektrem a neomezuje se jen na politiku, stává se podobou komunikace v médiích, na sociálních sítích, v kultuře, v akademickém světě... No, a myslím, že upozorňovat na tato rizika, snažit se delegitimovat populismus a ukazovat, že je vlastně amornální, protože postrádá hodnotové jádro, je úkolem jak knihovny, jako demokratické instituce, tak mým, jako občana.

Tomáši, díky za rozhovor, jsem rád, že s Tebou taková povídání mohou vést a jsem rád, že jsme je teď převedli na stránky Duhy.

Mgr. Tomáš Foltýn absolvoval obor kulturní dějiny na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice. Od roku 2007 pracuje v Národní knihovně ČR. Zpočátku působil jako projektový manažer v Oddělení digitalizace a následně jako vedoucí Oddělení tvorby a správy metadat. V roce 2013 se stal ředitelem Odboru správy fondů. Na této pozici působil do 1. května 2021, kdy byl jmenován generálním ředitelem Národní knihovny ČR. Podílí se na řešení řady národních a mezinárodních výzkumných projektů. Je odborným garantem dotačního programu VISK 7, členem Ústřední knihovnické rady ČR nebo IFLA Digital Humanities / Digital Scholarship Special Interest Group. Dlouhodobě se věnuje problematice správy, ochrany a trvalého uchování novodobých knihovních dokumentů včetně digitálních dat.

Kampaň Čti za národák v Krajské knihovně Vysočiny

Petr Bobek

bobek@kkvysočiny.cz

Celostátní knihovnické kampaně jsou radostí i oříškem zároveň. Na jedné straně přináší zpestření a příležitost, jak ukázat, že svět knihoven je vzájemně propojený. Žádná kampaň se ovšem neobejde bez dumání, jak konkrétně ji pojmut ve vztahu k vlastní knihovně. Podobně tomu bylo u akce Čti za národák. Jak jsme se s ní popasovali v Krajské knihovně Vysočiny?

V havlíčkobrodské knihovně se do celorepublikových kampaní zapojujeme pravidelně a rádi. Ať už do Března – měsíce čtenářů, Týdne knihoven nebo naposledy do akce Čti za národák. Ta v čele s hlavní tváří Jakubem Kohákem dává důraz na propagaci čtenářství, a u toho jsme rozhodně nemohli chybět! Kampaň začala na konci dubna 2026 a v průvodních materiálech přinesla spoustu možností, jak se knihovny mohou zapojit. Na jednu stranu jsem byl jako člověk, co má na starosti PR, rád, že nepůjde jen o přesdílení příspěvků – to totiž není nejkreativnější činnost a dosah na sítích je minimální, protože sledující takové statusy berou spíše jako reklamu.

Na stranu druhou jsem dumal, jak se s materiály popasovat. Znáte to, čím více možností... Navíc i při zapojení do sebesuprovězejší kampaně musíte na sítích logicky pořádku upřednostňovat svoji knihovnu a věnovat prostor především jejím akcím a činnostem. Už od začátku mi tak bylo jasné, že kampaň Čti za národák chci nějakým způsobem zakomponovat přímo do naší knihovny. Nejprve jsem chtěl udělat to nejjednodušší: vyfotit knížku z našeho fondu, přidat k ní příslušná loga a doporučit ji čtenářům. Jenže výsledek nebyl úplně ono. Kolegyně grafička ovšem měla skvělý nápad: „Hele a proč se s tou knížkou nevyfotíš ty?“ Tedy... nápad nebyl skvělý proto, že jsem se fotil já a ne třeba nějaký svalnatý playboy, ale proto, že jsem si díky tomu vzpomněl na jeden dřívější plán.

Když jsem začal dělat PRko, zjistil jsem, jak ohromný dosah a úspěch na sítích mají fotky, když jsou na nich zaměstnanci knihovny. Zároveň jsem chtěl už dříve ukázat a představit naše kolegy, ovšem zatím k tomu nebyla příležitost – alespoň ne taková, aby postování jejich fotografií nevyšumělo do prázdna. Zkrátka jsem chtěl, aby mělo jasný koncept. A ten přišel s kampaní Čti za národák.

Pondělí co pondělí tak na naší facebookové a instagramové stránce začaly přibývat příspěvky, které spojují zaměstnance knihovny, knihy z našeho fondu a přes doporučení na zajímavé tipy také vybízí k zapojení se do kampaně Čti za národák, respektive ke čtení. Přitom jsem se snažil nepodcenit ani textovou část příspěvku. Zde uvádím příklad, kdy jsem v rámci kampaně představil kolegyně ne z knihovnických řad, ale z ekonomického oddělení. Domluvili jsme se, že v jejich případě představíme nikoliv knihy, které mají na nočním stole, ale které je provázejí v pracovním životě. To ale rozhodně není všechno. Kampaň Čti za národák zmiňujeme i v pravidelném přidávání novinek každý čtvrtek. Nebo u tipů pro letošní Čtenářskou výzvu. Pořád si ale myslím, že toho jde dělat daleko víc a v Krajské knihovně Vysočiny se o to budeme snažit. Nápady máme, například nejdéle od září chceme zapojit i samotné čtenáře. Na fotografování zaměstnanců navážeme fotkami čtenářů s knihou. Čtenáře chceme i ocenit. Nakonec, nechte se tak překvapit, jak se s kampaní popasujeme dál.

Půjčování e-knih a e-audioknih v regionu Chrudim

Jana Hamplová
hamplova@knihovna-cr.cz

Půjčovat e-knihy a e-audioknihy v neprofesionálních knihovnách obsluhovaných Městskou knihovnou Chrudim jsme začali v listopadu loňského roku. K tomuto kroku vedla poměrně dlouhá cesta. S myšlenkou zpřístupnit elektronické služby čtenářům knihoven v malých obcích jsme si pohrávali prakticky od chvíle, kdy jsme tuto službu umožnili našim čtenářům v Chrudimi. V našem regionu máme knihovny v malých obcích o pár stech obyvatelích (největší obsluhovaná obec má 1848 obyvatel, nejmenší 86) a bylo nám jasné, že obecní zastupitelstva neuvolní finance na nákup balíčku e-knih. Proto jsme hledali způsob, jak e-knihy přinést v rámci výkonu regionálních funkcí.

Prvním krokem bylo zjistit, zdali je technicky možné tuto službu nabídnout knihovnám, které používají náš regionální knihovní systém Koha a zdali můžeme tyto dokumenty v regionu půjčovat. Při pravidelné revizi a aktualizaci Pravidel pro zajištění regionálních funkcí knihoven v Pardubickém kraji bylo portfolio půjčovaných dokumentů rozšířeno o e-knihy a e-audioknihy, technicky to problém nebyl. Když jsme měli vyřízené tyto formality a věděli jsme, že můžeme e-dokumenty nabídnout, oslovili jsme knihovny a starosty obcí a zjišťovali jsme jejich zájem. Reakce byly různé – od nadšení, přes takové to „Myslíte, že by to někdo u nás chtěl?“, až po nekompromisní odmítnutí. To nás neodradilo, protože víme, že důležití jsou ti první průkopníci, a když je služba dobrá, knihovny a starostové si to mezi sebou řeknou a postupně se připojí,

a začali jsme jednat s Palmknihami. Tam jsme se trošku zarazili na způsobu účtování a vedení evidence výpůjček, protože Palmknihy neumí dva účty na jedno IČO. Nakonec jsme na sebe vzali každoměsíční práci s evidencí kolik peněz jsme utratili z městského rozpočtu a kolik z regionu a podepsali smlouvu. Po podpisu smlouvy jsme mohli zaúkolovat firmu R-Bit Technology, která se nám stará o Kohu, aby zapojeným knihovnám nainstalovala vše potřebné a my mohli službu spustit. Vše proběhlo bez potíží, vytvořili jsme letáky, návody pro knihovníky i pro čtenáře, zaškolili jsme knihovníky a zpřístupnili půjčování e-dokumentů v neprofesionálních knihovnách.

Od listopadu 2025 službu využilo 15 knihoven,

čtenáři si půjčili 235 dokumentů. Převažují audioknihy. Co se týká financování, evidence a statistiky vše koordinuje Městská knihovna Chrudim. Výpůjčky platíme z dotace Pardubického kraje na výkon regionálních funkcí. Každý měsíc nám i zapojeným knihovnám přijde z Palmknih přehled o výpůjčkách. Protože s provozem

e-knih vznikají určité náklady a systém a katalogy potřebují aktualizace, platí zapojené knihovny servisní poplatek za tyto služby. Toto platí přímo správci našeho knihovního systému.

Zatím jsou s provozem zkušenosti ve velké většině pozitivní, občas nám přinese horké chvíle zlobící aplikace Palmknih, ale pokaždé se nám vše podařilo vyřešit ke spokojenosti čtenářů. Počet výpůjček pomalu roste a již evidujeme knihovny, které zatím nemají Kohu a chtějí se zapojit a toto se stalo impulsem k automatizaci a rozšíření nabídky služeb.

Nabídka e-výpůjček

Nedvědická knihovna v nových prostorech

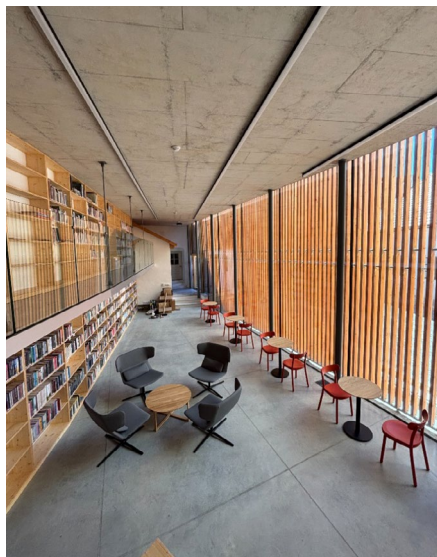
Iva Císařová, Blanka Dvořáčková
knihovna@nedvedice.cz

Čtenáři v Nedvědici se dočkali. Jejich místní knihovna našla nové důstojné prostory v komplexu historického domu čp. 32 na náměstí v bezprostřední blízkosti Infocentra. Nákladná rekonstrukce celého objektu byla dokončena v září 2025, autorem projektu je architekt Zdeněk Fránek, oceňovaný mj. právě za své umění skloubit starobylé budovy s moderními prvky.

Projdete dlážděným průjezdem domu, jehož základy sahají do 17. století, a otevře se před vámi útulný dvorek, odkud vede bezbariérový vstup do knihovny. Prosklenou čelní stěnu chrání dřevěné lamely, jež zároveň slouží jako sluneční clona.

Je otevřená dvakrát týdně a disponuje téměř 4 600 svazky. Své oddělení zde najdou i dětská čtenáři, a to na galerii přístupné po několika schodech. Vlídne prostředí knihovny doplňují stoly a židle vyzývající návštěvníky k prolisování knih či časopisů a popovídání si o čtenářských zkušenostech. Svůj koutek zde najdou samozřejmě i ti nejmenší.

Knihovna nabízí příležitosti k setkávání, prvním hostem zde při čtenářské besedě byla spisovatelka Alena Mornštajnová. Konají se tu dále přednášky, autorská čtení,

Obecní knihovna v Nedvědici

dětská divadelní představení. Současné umístění knihovny vyřešilo dřívější letitou nepříznivou situaci, byla totiž využívána část druhého patra obchodního domu. Dnes do nového rádi přicházejí věrní i další čtenáři. Městys Nedvědice podporuje obnovu knižního fondu pravidelnými štědrými finančními dotacemi.

Bude vás zajímat, že...

... lidé, kteří čekají na odlet z brněnského letiště Tuřany, si mohou zdarma stáhnout elektronické knihy do čteček, tabletů nebo jiných mobilních zařízení. Vybízí je k tomu nálepky s QR kódem na sloupech v odletové hale. Služba je součástí portálu Knihovny.cz a kromě Moravské zemské knihovny ji pomáhá zajišťovat Městská knihovna v Praze a Letiště Brno. V nabídce jsou romány, básně, populárně-naučná literatura, sci-fi i knihy pro mládež, a to především českých autorů, například Radky Denemarkové, Michala Viewegha, Jiřího Kratochvíla či Miloše Urbana. V nabídce je také několik titulů v angličtině, mimo jiné díla Williama Shakespeara nebo Jane Austenové.

Soutěž Vesnice roku 2026 v Jihomoravském kraji

Magda Švejcarová

svejcarova.magda@knihovnahod.cz

V tomto roce proběhl již 30. ročník soutěže Vesnice roku. Přihlášeno bylo 18 obcí Jihomoravského kraje, celostátně bylo přihlášeno 245 obcí. Cílem soutěže je povzbudit obyvatele venkova k aktivní účasti na rozvoji svého domova, propagaci a rozvoji místních tradic a zapojení do společenského života obce. Hodnocení probíhalo od 31. 5. do 5. 6. 2026. Hodnotící komise měla opravdu nelehkou úlohu, zhodnotit a vybrat ty nejlepší v jednotlivých kategoriích.

Přihlášené obce byly z těchto okresů:

Okres Blansko

- Petrovice

Okres Brno-venkov

- Chudčice, Kaly, Kanice, Kobylnice, Podolí, Rudka, Sokolnice, Újezd u Brna

Okres Břeclav

- Strachotín

Okres Hodonín

- Čejč

Okres Vyškov

- Křenovice, Nevojice

Okres Znojmo

- Blížkovice, Jevišovice, Jiřice u Miroslavi, Lesná, Vedrovice

Nejvyšší ocenění – **Zlatou stuhu** - získala obec **Čejč** a v celostátním kole bude reprezentovat Jihomoravský kraj. Obec Čejč leží v mírně zvláště krajině moravského Slovácka. Historie obce je spojená s bohatou vinařskou tradicí a francouzským osídlením z poslední třetiny 18. století. Dnes zde žije 1 259 obyvatel, kterým se společným úsilím podařilo vytvořit funkční společenost, která staví na tradičních principech a místní historii.

Součástí celkového hodnocení je také udělení **Diplomu Vesnická knihovna roku 2026** Jihomoravského kraje. Toto ocenění získala **Místní knihovna Nevojice za vybudování atraktivního a moderního prostředí, které splňuje současné standardy a poskytuje příjemné zázemí pro čtenáře všech generací. Knihovna se tak stává srdcem komunitního života obce, útočištěm pro milovníky příběhů a prostorem pro sdílení vědomostí.**

Toto ocenění posunuje knihovnu do celostátní soutěže Knihovna roku. Celostátní komise bude hodnotit všechny vybrané knihovny z jednotlivých krajů a výsledky budou zveřejněny v Týdnu knihoven.

Místní knihovna Nevojice

Česká republika hostila nejdůležitější světové setkání historiků kartografie a kurátorů mapových sbírek

Eva Chodějovská

Eva.Chodejovska@mzk.cz

Od 6. do 11. července se v Praze a v Brně uskutečnila 31. Mezinárodní konference o dějinách kartografie. Tradice bienálních setkání byla založena v Londýně v roce 1964. Právě kontinuita setkávání a vysoká odborná úroveň, v kombinaci se snahou navštívit co nejvíce místních institucí a poznat jejich sbírky a příklady dobré praxe péče o historické fondy in situ, patří mezi hlavní charakteristiky tohoto hojně navštěvovaného sympozia.

V rámci setkání v České republice to potvrdila přítomnost organizátorů jak bezprostředně předcházejícího ročníku, tedy Ennali De Biaggi z Univerzity Lyon 3, tak ročníku následujícího. Ten se bude v roce 2028 konat na Univerzitě v Oxfordu, konkrétně v proslulé Bodleian Library, která byla letos zastoupená Nickem Milleou. Místní organizační výbor sestávající z Evy Chodějovské (Moravská zemská knihovna), Jitky

Močičkové a Michala Vokurky (Akademie věd), Martiny Tůmové (Karlova Univerzita) a Zdeňka Stachoně a Gabriely Godiškové (Masarykova univerzita) úzce spolupracoval se zastiťující organizací celého seriálu konferencí, tedy Imago mundi, a to v osobách jejího předsedy Woutera Brackeho (Lucemburská královská knihovna) a Matthewa Edneyho (koordinátora projektu The University of Chicago Press History of Cartography, tedy hlavní oborové knižní syntézy, a profesora dějin kartografie na University of

Workshop tisku z měděných desek

Wisconsin-Madison ve Spojených státech).

Významné odborně-koordinační úkoly měli v rámci programu konference například také David Weimer z Newberry Library v Chicagu, Molly Taylor-Polesky z Harvard Map Center nebo Tanja Michalsky, vedoucí pracovní skupiny zaměřené na dějiny kartografie a výzkum vizuálních reprezentací prostoru v Biblioteca Hertziana v Římě. Tradičně

silně zastoupená byla Nizozemská a belgická badatelská i kurátorská obec, několik desítek mezi dvěma stovkami účastníků představovali pak účastníci pocházející ze zemí mimo Evropu a Severní Ameriku.

Odborný program konference, v jehož rámci bylo předneseno 101 přednášek a odprezentováno více než třicet posterů, doplnily v Praze návštěvy a komentované prohlídky Národní knihovny, Strahovského kláštera, Národního archivu, Mapové sbírky Univerzity Karlovy

a v Brně komentovaná prohlídka sbírky B. P. Molla v Moravské zemské knihovně, prezentovaná formou výstavy *Europa Austriaca*. K výstavě byl vydán péčí Evy Chodějovské a Jiřího Dufky katalog. Široké portfolio institucí, v nichž jsou v České republice uchovávány staré mapy, doplnil v rámci postkonferenční exkurze Národní památkový ústav (prostřednictvím zámku Opočno, kde byly představeny jak mapy a atlasy z rodové knihovny Colloredo-Mansfeld, tak mapy z rodinného archivu dokumentující kariéry jednotlivých členů rodu i jejich cestovatelské zájmy), tak Státní oblastní archiv v Hradci Králové, jehož pracovníci prezentovali na Kuksu, v závěrečné destinaci výletu, tzv. mapy panství – rukopisné dokumenty zachycující předmoderní krajinu Čech v předmoderní době od 16. po 20. století.

Chtěli bychom speciálně vyzdvihnout účast Petera Barbera, emeritního ředitele Mapového oddělení British Library, který nejen publikoval studie o střeoevropských tématech včetně souboru rukopisných mapových náčrtků židovského osídlení z konce dvacátých let 18. století zapsaných stejně jako Mollova mapová sbírka na seznam Pamětí světa UNESCO, a dlouholetého konzultanta a podporovatele historicko-kartografického studia v Moravské zemské knihovně, Martijna Stormse z Leidenské univerzitní knihovny a Markuse Heinze ze Státní německé knihovny v Berlíně, kteří přispěli ke vzniku zmíněného výstavního katalogu, a rakouských kolegů z vídeňské Národní knihovny a Mapové sbírky Rakouské akademie věd. Ke skvělé prezentaci studia dějin kartografie,

kurátorské praxe i prezentaci vývoje a aplikace pokročilých digitalizačních a digitálních technologií ve střední Evropě svými příspěvky přispěli Petr Přidal a Tomáš Slavkovský (Klokan Technologies/Map Tiler), Zdeněk Stachoň z Masarykovy univerzity, který ve spolupráci se Zsoltem Törökem z Budapešti uspořádali velmi úspěšný workshop experimentálního tisku z měděných desek s kolorováním map podle dobových postupů, a Jakub Niedzwiedz z jagellonské univerzity v Krakově, který přednesl úvodní plenární přednášku.

Peter Barber z British Library

Konferenci podpořilo kromě pořádajících institucí také nizozemské nakladatelství odborné literatury Brill a Česká geografická a Česká kartografická společnost. Na závěr je třeba ocenit zapojení studentů Přírodovědeckých fakult Karlovy a Masarykovy univerzity, kteří dostali nejen příležitost prezentovat vybrané semestrální práce, ale také se aktivně zapojili do vlastní organizace konference, a zdůraznit fakt, že 31. ročník mezinárodní konference o dějinách kartografie není pro letošek poslední velkou mezinárodní akcí zájemců o staré mapy pořádanou v České republice. V září se bude po řadě ročníků uskutečněných ve Vídni konat v Brně konference **EuroCarto**, tedy setkání studentů, pedagogů a lidí z praxe zabývajících se tvorbou map v současnosti. Součástí bude i prezentace mapových sbírek uchovávaných v paměťových institucích v České republice a workshopy zaměřené na metodiku a kurátorskou praxi včetně tvorby katalogů a zapojení digitálních technologií do zpřístupňování tohoto výjimečného segmentu kulturního dědictví.

KUK fest – Živé knižnice V4

Eva Šrámková

sramkova@knihovnazn.cz

Ve dnech 10.-13. 6. ožil slovenský Dolný Kubín mezinárodním festivalem KUK fest (knihy, umění, kultura) s podtitulem Živé knihovny V4. Naše knihovna se stala hrdým partnerem pořádající knihovny Oravská knižnica Antona Habovštiaka.

Na festival přijali pozvání knihovníci, knihkupci, vydavatelé, umělci, spisovatelé, překladatelé, novináři, zástupci Evropského parlamentu a další ze zemí V4, tedy ze Slovenska, Polska, České republiky a Maďarska. Nechyběly diskuze, besedy, divadelní představení, koncerty, workshopy, výstavy či prezentace jednotlivých knihoven. V den zahájení festivalu (středa 10. 6.) jsme se zúčastnili besed a rozhovorů českých a slovenských spisovatelů.

Literární blok zahájila dvojice českých básníků. Nejen ze své nové sbírky Můžeme jen milovat recitoval Jan Spěváček. Spolu s ním vystoupil básník, výtvarník a nakladatel Aleš Kauer. Ten v r. 2025 obdržel za svou sbírku *Lebka hoří* neonovým snem Cenu literární kritiky za poezii. Dvojici vystřídal Miklós Forgács, spisovatel, divadelní režisér a překladatel z maďarštiny. Za svou hru *Lilith* získal v roce 2024 cenu Dosky. Následovala beseda s Romanem Čerňanským a ilustrátorem Lukou Brasem. Roman je autorem dětské knihy *Vankúšik Hajúšik*, Luka tuto knihu doprovodil nádhernými ilustracemi. V rozhovoru padla i otázka na podobnost některých motivů s postavou Malého prince, ta je však čistě náhodná. Tento blok pak zakončila česká spisovatelka Markéta Pilátová, která mluvila především o svém novém románu *Hnízda*, ze

kterého nechyběla ani čtená ukázka o stavění hnízd na stromě ve vzdálené Brazílii.

Po hudební vsuvce v podání souboru Wolf Gang Amaterus následovala **moderovaná dis-**

Jan Spěváček a Aleš Kauer

kuze Dobrý Večerek prajem na téma Na co nám je kultura. U stolu v čele s Romanem Večerem zasedli Marek Adamov, Ján Šimko, Anna Šimončíčová a Miklós Forgács. Přítomní hledali odpovědi např. na tyto otázky: Co je to kultura? Je to jen divadlo, koncert, kniha, výstava nebo je to způsob, jakým společnost přemýšlí o sobě sama? Je kultura luxusem nebo jedna ze

základních potřeb člověka? Kdo rozhoduje o tom, co je a co není kulturně hodnotné? Kde jsou hranice cenzury? Zájemci z řad vystupujících hostů či veřejnosti pak mohli večer zakončit sledováním filmu *Citová hodnota* v hlavním stanu festivalu.

Ve čtvrtek 11. 6. se ředitelka naší knihovny Jana Sikorová, společně s dalšími kolegyněmi a kolegy z knihoven V4, zúčastnila **diskuze ředitelů knihoven na téma Živé knižnice V4+**. Diskutující se snažili v omezeném čase najít odpovědi nejen na tyto otázky: Jak dostat do knihovny lidi, kteří o ní ani neví? Jaké služby uživatelům nabízet, aby nebyla knihovna jen půjčovnou knih, ale nabízela i širokou škálu služeb pro veřejnost? Jak být blízká komunitám?

Chceme v knihovně i uživatele, kteří nečtou? Jaké služby a aktivity má nabízet knihovna a které aktivity má přenechat např. školám, klubům či spolkům? Patří do knihoven roboti či lego a jiné hračky?

V odpoledních hodinách pak dostaly knihovny čas k **prezentaci a propagaci svých aktivit a služeb na jednotlivých stáncích**. Náš s námi sdílela spřátelená knihovna Matěje Josefa Sychry ve Žďáře nad Sázavou, která se stala Knihovnou roku 2025. Kolegům či zájemcům z řad veřejnosti jsme představovaly plány, model a následnou realizaci pobočky Loucká, která vznikla na základě práce studentek architektury VUT Brno. K nahlednutí byla dostupná i architektonická studie k přestavbě pošty na novou knihovnu. K dispozici byly propagační materiály knihovny či města Znojma. Na chromebooku pak běžela prezentace naší knihovny, kde nechyběly akce pro děti, seniory, realizace rekonstrukce pobočky či získání ocenění Bibliotheca inspirans. Sousedící Středočeská knihovna v Kladně přivezla např. divadlo kamishibai, nebo originální knihovnický merch v podobě pivních tácků. Nechyběly stánky ani slovenských nakladatelů a vydavatelů.

Ředitelka knihovny Jana Sikorová se krátce setkala i s projektovou manažerkou Zuzanou Pavlíkovou z Mezinárodního visegrádského fondu, který celou akci finančně podpořil.

Po celé odpoledne probíhaly ve festivalovém stanu **besedy slovenských a polských autorů**. Ráda bych zmínila polskou autorku a novinářku Aleksandru Wojtaszek, která přiblížila posluchačům festivalu svou knihu Fjaka.

A co je to Fjaka? V Dalmácii vyjadřuje životní styl - stav duše, kdy člověk jen tiše hledí do dálky a nechává se pohltit vedrem. Tento literární blok v 16 hodin zakončilo **vyhlášení výsledků čtenářské soutěže Kniha Žilinského kraje 2025**. V beletrii vyhrála Jana Urbanovská s knihou Borboleta cestuje a v odborné literatuře Ludmila Húsková s knihou Šikanovanie a kyberšikanovanie II. Následovalo **divadelní představení** Túlavého divadla Rómeo, Júlia a vírus, u kterého se bavily všechny generace. Večer pak patřil **koncertům**, vystoupil Boris Bačík a band, znojemská Taliraw a poté Zabití Františka. Do nočních hodin několik týmů bojovalo ve filmovém kvízu.

V pátek 12. 6. jsme stihli pouze dopolední blok, ve kterém vystoupila lektorka Alena Zborníková s **worskhopem nejen pro studenty** s názvem Dva poklady. Mluvila nejen o nastavení hranic a jejich překročení, ale zmínila i příběh Matyáše Kosíka, kluka, který „zachránil stromy“. Možná se to zdá nemožné, ale v jednom workshopu dokázala spojit slovenskou večerníčkovou postavičku Macko Uško se Sando kanem a nezapomněla

zmínit, jak důležitá je síla myšlenky. Na závěr všem zúčastněným nabídla záložku s motivačním citátem, který prostě sedne.

O čtenářích klucích a mužích, nabídce literatury pro kluky a muže v polských knižkupectví a posléze i v knihovnách a o aktivitách zaměřených na pány (např. akce Síla mužského čtení - postavte si poličku, sbírejte knihy) mluvil Marcin Skrabka. Poukázal i na skutečnost, že se sociálními změnami (generace Y, Z, hráči, moderní senioři, imigranti či

Taliraw

uprchlíci a další) přicházejí nové potřeby v zavádění služeb v knihovnách. Padla otázka, zda jako knihovny dokážeme zaujmout lidi, kteří nečtou, zda se uživatelé/čtenáři do knihovny vrací nebo využívají službu knihovny jen jednorázově či např. krátkodobě (WC, klimatizace).

Následovala návštěva pořádající knihovny, kterou jsme proběhly sice v poklusu, ale poctivě od suterénu po půdu, včetně skvělé noviniky – inkluzivního dvorečku. Zaujalo nás velké množství knih v češtině (většinou označených vlaječkou), částečná absence signatur v beletrii, vysoké regály (a schůdky u nich), jimiž řeší nedostatek místa a obsáhlý fond, aktivně pomáhající děti vyrábějící festivalové placky, nebo též American corner, přehledná nabídka akcí, bibliobox u vstupu, skvělá lokalita v centru dění a další. V odpoledním bloku pokračovaly **autorské besedy, divadelní i hudební vystoupení a diskuze** Evropská hodinka Boba Kartouse a Pavla Lacka. To už jsme však byly na cestě domů. Tečkou celého festivalu pak bylo sobotní divadelní představení hry Judáš.

Během necelých 3 dní, které jsme v Kubíně strávili, jsme měli možnost potkat zajímavé lidi především z oblasti kultury, navázali jsme nová přátelství stejně jako pracovní kontakty k další spolupráci, ať už mezi studenty a dobrovolníky z rady mládeže Mladí za město, tak mezi řediteli knihoven V4 či mezi vystupujícími autory. Proběhla též spousta neformálního setkání a rozhovorů ať už v hledišti, u kávy či oběda, kde jsme probírali situaci a aktivity ve slovenských či polských knihovnách ve srovnání českých knihoven, potažmo té znojenské.

Nutno podotknout, že hlavní program probíhal ve stanech v blízkosti kostela, nechyběly však besedy pro děti a studenty přímo v knihovně, či venkovní výstava v blízkém parku M. Kukučina s názvem Happy Birthday, America! s podtitulem 250 let inovací, kterou zahájila za účasti ředitele Oravské knižnice Romana Večerka Chargé d'Affaires velvyslanectví USA na Slovensku Heather Rogers. Třídenní klání tlumočil do znakové řeči úžasný Pavol

Roman. Fotodokumentaci pořizovali Jakub Krška a Anton Ošťažnický. Ohromnou část práce odvedli studentští dobrovolníci a patří jim velké poděkování. Děkujeme za možnost KUK festu se aktivně zúčastnit. Atmosféra festivalu byla skvělá a nepřenositelná. Je potřeba jej zažít!

A na úplný závěr ještě trochu vážně/ nevážně:

KUK fest

- To byla smršť! Informace, besedy, workshopy, divadelní představení, hudba, koncerty, setkání, kolegové, přátelé, skvělé jídlo, káva, nejlepší oravská zmrzlina...
- Multikulturní a multižánrový festival, kde se potkali Slováci, Češi, Poláci, sem tam nějaký Maďar, Američanka, Japonec... mezi nimi knihovníci, knihkupci, herci, překladatelé, spisovatelé či autoři, školitelé, vyslanci či velvyslanci, také studenti, děti, pracující či senioři, také klauni a baviči, hudebníci, zpěváci a další.
- Nebojím se říct, že v přeneseném významu one-man-show. Roman Večerek byl všude, o všem věděl, vše zařídil, neustále v kontaktu, neustále na place... Klobouk dolů! A ano, nebyl na to sám! Má za sebou skvělý fungující tým, přátele a... dobrovolníky.
- Hodně dobrovolníků!
- Festivalová trička - růžová dobrovolnická pěkná "okátá", černá více na parádu. A ano, taky jsme si ho přivezly domů.
- Festivalové "oko" KUK bylo vidět všude. Billboardy při vjezdu do města, plakáty na všech rozích, plakátovacích plochách, v knihovně i u ní, ve vitrínách spřátelených obchodů či firem. Nejen Dolný Kubín věděl, že se něco děje.
- Počasí - i přes hrozivou předpověď tří denního deště vyšlo počasí jako na objednávku, lehké přeháňky přešly tak rychle, jak odešly.
- Celou akci finančně podpořil Mezinárodní visegrádský fond.

Pod povrchem se skrývají příběhy – 11. ročník projektu Jižní Morava čte

Pavla Würfel

Pavla.Wurfel@mzk.cz

Projekt Moravské zemské knihovny Jižní Morava čte vstupuje do svého jedenáctého ročníku. Také letos zve děti a mládež z Jihomoravského kraje, které se do projektu zapojují prostřednictvím knihoven, mateřských, základních a středních škol, k objevování kouzla knih, k vlastní tvorbě a ke společným čtenářským zážitkům. Cílem projektu je dlouhodobě podporovat dětské čtenářství, rozvíjet fantazii a tvořivost a ukazovat knihovnu jako místo, kde mohou děti a mládež objevovat nové světy, získávat inspiraci a sdílet své vlastní příběhy.

Letošní téma: Pod povrchem

Jedenáctý ročník přichází s tématem **Pod povrchem**, které dětem nabízí široký prostor pro fantazii i osobní interpretaci. Pod povrchem se mohou ukrývat tajemné jeskyně, kořeny stromů, poklady nebo dávná tajemství. Stejně tak ale mohou být skryté věci, které nejsou na první pohled vidět – například lidské sny, myšlenky, obavy, přátelství nebo příběhy, které teprve čekají na své objevení.

Téma má však i hlubší rovinu. V době, kdy se stále častěji hovoří o nejistotách, úzkostech a dalších obtížích, se kterými se mladá generace potýká, může být literatura a tvoření bezpečnou cestou k vyjádření vlastních pocitů. Knihy pomáhají lépe porozumět sobě i druhým a ukazují, že o složitých emocích lze mluvit. Pod povrchem proto vybízí nejen k vytváření dobrodružných příběhů a fantazijních světů, ale také k objevování vlastního vnitřního světa. Knihovny tak mohou prostřednictvím čtenářských aktivit otevírat citlivé záležitosti, která jsou pro děti a mládež důležitá

Soutěžní část projektu

Nedílnou součástí projektu zůstává soutěž. Letos je otevřena v osmi kategoriích:

- próza (1.–5. třída),
- próza (6.–9. třída, víceletá gymnázia a střední školy),

- poezie (1.–5. třída),
- poezie (6.–9. třída, víceletá gymnázia a střední školy),
- výtvarná tvorba (mateřské školy až 2. třída),
- komiks (1.–5. třída),
- komiks (6.–9. třída, víceletá gymnázia a střední školy),
- audio a video (6.–9. třída, víceletá gymnázia a střední školy).

Novinkou je samostatná komiksová kategorie, která reaguje na rostoucí oblibu grafického vyprávění. Děti a mládež v ní mohou propojit literární a výtvarnou tvorbu a zpracovat téma prostřednictvím vlastních postav, dobrodružství nebo skrytých příběhů. Pro starší účastníky z 6.–9. tříd základních škol, víceletých gymnázií a středních škol je připravena také kategorie audio a video, která nabízí další možnost kreativního zpracování soutěžního tématu.

Do soutěže se zapojují prostřednictvím knihoven, mateřských, základních a středních škol. Soutěžní práce odevzdávají ve své zapojené instituci, která následně vybere nejlepší práce v jednotlivých kategoriích a postoupí je do krajského kola. Uzávěrka soutěže je stanovena na **15. prosince 2026**. Slavnostní krajské finále se uskuteční **13. března 2027 v Brně**.

Číst může každý – nesoutěžní část projektu

Letošní ročník poprvé přináší také nesoutěžní čtenářskou část projektu, která rozšiřuje možnosti zapojení pro ty, kteří se nechťejí účastnit soutěže. Jejím cílem je motivovat k pravidelnému čtení hravou formou a nabídnout knihovnám další nástroj pro práci s dětskými a dospívajícími čtenáři. Účastníci obdrží čtenářský průkaz a během podzimu budou postupně plnit čtyři tematické pracovní listy připravené zvláště pro mladší a starší skupinu. Pracovní listy budou s dostatečným předstihem zveřejněny na webových stránkách projektu, aby je knihovny mohly snadno využít při svých programech. Po splnění jednotlivých úkolů získají děti a mládež do svého čtenářského průkazu nálepku jako potvrzení splnění aktivity. Na závěr projektu čeká účastníky společná odměna v podobě kulturního programu, například divadelního představení nebo jiné zábavné akce.

Projekt nabízí příležitosti stávajícím i nově zapojeným knihovnám

Projekt je otevřen také knihovnám, které se v minulých letech nezapojily nebo neměly přihlášené soutěžící. Právě pro ně může být Jižní Morava čte příležitostí, jak oslovit nové čtenáře a jejich rodiče prostřednictvím autorských besed,

Antoniček v Moravské zemské knihovně

mezi knihovnami už nyní velký zájem a další se průběžně přihlašují. Do projektu je stále možné se zapojit a využít jeho metodickou i finanční podporu.

Nově online přihlašování

Další změnou jedenáctého ročníku je online přihlašování knihoven i jednotlivých účastníků

prostřednictvím elektronických formulářů, které celý proces zjednoduší a zpřehlední. Projekt bude veřejnosti představen v září 2026. Od září do prosince se v knihovnách pořádá doprovodný program.

Jižní Morava čte ve svém jedenáctém ročníku pokračuje ve snaze ukazovat, že knihy nejsou jen zdrojem příběhů, ale také prostředkem k poznávání sebe sama i světa kolem nás. Letošní námět připomíná, že to nejdůležitější bývá často skryto pod

JM čte ve Viničních Šumicích

povrchem a právě knihovna může být místem, kde lze příběhy objevovat, sdílet a vyprávět.

Dobrovolnictví je v knihovnách živým tématem

Šárka Kuligová

sarka.kuligova@gmail.com

Knihovna města Ostravy uspořádala ve středu 10. června 2026 konferenci na téma dobrovolnictví. Účastníci z knihoven z celé České republiky se sjeli na pobočku na ul. Podroužkově v Ostravě-Porubě a předali si mezi sebou množství praktických informací ze života knihovníků s dobrovolníky.

Téma dobrovolnictví se prolíná téměř všemi oblastmi lidského života a v posledních letech je o něm slyšet stále víc a víc. Knihovnické prostředí není výjimkou – dobrovolníci jsou již jeho nedílnou a neodmyslitelnou součástí. Přece jen jsou však ještě rozdíly mezi knihovnami v České republice. Některé z knihoven jsou průkopníky ve spolupráci s dobrovolníky, stavějí už řadu let na pevně položených základech. Jiné knihovny se zatím teprve rozkoukávají a nastavují prostředí pro dobrovolnické činnosti.

Důležité je stanovit si pravidla a vědět, jak komunikaci s dobrovolníky vést už od prvního setkání. Je téměř nezbytné, aby pro péči o dobrovolníky byl určen v knihovně vždy konkrétní člověk, ať už mu budeme říkat koordinátor, administrátor, supervizor. Ten je důležitý pro celkovou organizaci dobrovolnické problematiky, pro práci s administrativní stránkou věci atp. Nicméně nejdůležitější jsou konkrétní knihovníci, s nimiž dobrovolníci přicházejí do nejužšího kontaktu při své dobrovolnické službě a s nimiž mnohdy naváží blízké až kolegiální vztahy.

Od prvního kontaktu přes vzájemnou domluvu o činnosti a čase

Když do knihovny přichází člověk, který by se v ní rád stal dobrovolníkem, nabízí cenné devízy: svůj volný čas, pomocné ruce, svou energii, nadšení, nezištnost, dovednosti a znalosti, nové nápady a zkušenosti. Je potřeba věnovat čas rozhovoru s tímto uchazečem, probrat vzájemně

své možnosti a představy. Takový rozhovor může vést se zájemcem o dobrovolnictví jednak přímo knihovník, nebo koordinátor dobrovolníků v dané knihovně – pokud je touto funkcí již někdo pověřen. Dobrovolník by neměl primárně pomáhat s knihovnickými pracemi. Samozřejmě v malé míře se to v průběhu dobrovolnické služby následně může občas stát, ale v prvé řadě je dobrovolník tím, kdo přinese uživatelům knihovny nové impulsy. Pokud je jeho oborem či koníčkem historie, může přednášet. Pokud je jeho vášní literatura, může díky němu vzniknout literární debatní klub nebo divadelní kroužek. Pokud je mistrem nějaké výtvarné či rukodělné činnosti, přímo se nabízí, aby se ujal kreativních dílen pro děti i pro dospělé. Abych uvedla i další činnosti, které dobrovolníci provádějí u nás v Knihovně města Ostravy nebo i v ostatních knihovnách v ČR, jak se o tom zmiňovali účastníci ostravské konference, doplním výčet možných dobrovolnických činností:

- Donášková služba imobilním a starším čtenářům
- Předčítání
- Doučování školních dětí
- Hraní společenských her s dětmi, rodinami
- Vedení konverzačního klubu v anglickém jazyce
- Lektorování češtiny pro Ukrajince
- Pomoc při venkovních akcích (sousedské slavnosti, festivaly...)
- Pomoc s udržováním příjemného a estetického prostředí v knihovně nebo v okolí knihovny

- Pomoc s přípravou materiálů na besedy a jiné akce
- Psaní recenzí, příspěvků na sociální sítě atp.
- Fotografování na akcích
- Práce s novými technologiemi – např. virtuální realita pro veřejnost

To ovšem jistě nebude všechno, děje se mnoho dalšího zajímavého a pro spoustu činností ještě zůstává prostor otevřený. Záleží jen na invencích, s nimiž budou noví zájemci o dobrovolnictví přicházet a ti stávající se osmělovat měnit či rozvíjet svou činnost. Vyšší level v dobrovolnictví je pak spolupráce se zahraničními dobrovolníky, k té má mnoho co říci Regionální knihovna Karviná. Magdaléna Trnková, která za Karvinou přednášela na ostravské konferenci, nám k tématu zahraničních dobrovolníků uvedla:

„První zkušenosti se zahraničními dobrovolníky získala Regionální knihovna Karviná v projektu Cesta k městu – Program Mládež v akci regionu Těšínské Slezsko. Na tuto spolupráci plynule navázaly další evropské programy – Erasmus+, jehož součástí byla Evropská dobrovolná služba, a dnes Evropský sbor solidarity. Mezi našimi dobrovolníky byli mladí lidé z Polska a také z Turecka. Pomáhali při organizaci kulturních a vzdělávacích akcí, pracovali s knihovním fondem, připravovali programy pro děti, mládež i dospělé, podíleli se na propagaci knihovny, správě sociálních sítí, fotodokumentaci akcí, digitalizačních aktivitách i využívání moderních technologií, například virtuální reality. Přínosem pro nás bylo také představení vlastní kultury veřejnosti prostřednictvím přednášek, workshopů a kulturních večerů.

V případě dobrovolníků z Polska jazyková bariéra vzhledem k poloze našeho regionu prakticky nenastala. Díky blízkosti česko-polského pohraničí, podobnosti obou jazyků i místnímu nářečí byla komunikace velmi přirozená a bez větších obtíží. Dobrovolníci si navíc během svého pobytu rozšiřovali

znalost českého jazyka prostřednictvím jazykových kurzů. U tureckých dobrovolnic byla situace odlišná. Při každodenní komunikaci jsme využívali především angličtinu. Důležitou roli sehrála průběžná podpora koordinátorky a mentora. Díky pravidelným setkáním měly dobrovolnice vždy možnost probrat vše, co potřebovaly, a postupně si osvojily nejen pracovní prostředí knihovny, ale také každodenní život v České republice.

Dobrovolníci jsou pro knihovnu velkým kulturním obohacením. Přinášejí své zkušenosti, jiný pohled na svět, nové nápady i tradice ze svých zemí. Díky nim mají návštěvníci i zaměstnanci možnost setkávat se s jinými kulturami přímo v knihovně a učit se novým věcem, aniž by museli cestovat.“

Podobné je to i v Americkém centru Ostrava, působícím při Knihovně města Ostravy. O jeho spolupráci s dobrovolníky se na konferenci a nyní i pro tento článek rozpovídala Mgr. Hana Ficková:

„Dobrovolnictví je důležitou součástí fungování Amerického centra Ostrava. Dobrovolníci nám nejen pomáhají, ale také nás inspirují a přinášejí do našeho týmu vlastní odbornost a zkušenosti. Obzvláště si ceníme dobrovolníků, kteří pod záštitou Amerického centra vedou vlastní kluby, které by bez nich nemohly fungovat. Specifikem Amerického centra je skladba našich dobrovolníků – jedná se především o středoškoláky, kteří si chtějí vylepšit životopis před podáním přihlášky ke studiu v zahraničí, nebo o cizince, kteří žijí v regionu a komunikují především anglicky. Díky tomu vzniká inspirativní prostředí pro mezikulturní výměnu.“

Po praktickém nahlédnutí do prostředí knihoven a činností dobrovolníků v nich se však vraťme k procesu přijímání dobrovolníka. Nedílnou součástí první domluvy se zájemcem o dobrovolnictví je i rozmyšlení, kolik času chce dobrovolnické službě věnovat. Aby to bylo tak akorát pro jeho dobrý pocit a časový komfort i pro potřeby knihovny

a skloubení s provozní dobou. Mělo by jít o svobodné rozhodnutí nastávajícího dobrovolníka, jen on sám ví, co mu jeho životní rytmus umožňuje. A v průběhu dobrovolnické služby se samozřejmě může měnit i tento časový aspekt, vše je jen o vzájemné komunikaci s koordinátorem či knihovníkem.

Nezbytná administrativa spojená s dobrovolnictvím

Pokud jsme již dospěli ke vzájemné dohodě, je potřeba sepsat smlouvu. V Knihovně města Ostravy uzavíráme s dobrovolníkem Smlouvu o dobrovolnické činnosti (podle zákona č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě). V případě nezletilého dobrovolníka vyžadujeme souhlas zákonného zástupce s vykonáváním dobrovolnické služby. Dohoda se sepisuje obvykle na dobu určitou (nejčastěji na jeden rok), poté je prostor k vzájemnému rozhovoru o proběhlých činnostech, o pocitech a zkušenostech a o chuti a možnostech pokračovat, nebo ne. V případě pokračování dobrovolnické činnosti již sepisujeme pouze dodatek ke smlouvě. Při zahájení dobrovolnické činnosti požadujeme po starších 18 let také výpis z rejstříku trestů.

Při nástupu dobrovolníka je potřeba vyslechnout na jeho proškolení v požární ochraně a v bezpečnosti a ochraně zdraví při práci (tzv. PO+BOZP). Dále by měl být seznámen s povinnostmi mlčenlivosti o všech osobních údajích, s nimiž v průběhu své činnosti v knihovně přijde do kontaktu (bývá součástí smlouvy). Je nezbytné, aby dobrovolník udělil souhlas (či nesouhlas) k fotografování a natáčení své osoby pro propagační a publikační účely knihovny. A dále asi záleží na každé knihovně, co si stanoví jako součást „úvodního balíčku“ – např. u nás v KMO chodívali dobrovolníci v prostorách knihovny označení jmenovkou a časem obdrží i tričko s logem knihovny. Tím, že se významnou měrou zapojí do činností knihovny, se stávají přirozenými propagátory jejích služeb a rovněž nedílnými osobitými členy knihovnických kolektivů.

Dobrovolníci jsou přínosem, pomocí, obohacením, radostí

Dobrým počinem je zapojení zejména mladých do dobrovolnické činnosti. V tomto má velké zkušenosti Knihovna Třinec, za ni na ostravské konferenci přednášela Klára Molinová a ta nám také odpověděla na otázku, jak to v Třinci se zapojením mladých bylo na začátku a jak je to nyní:

„Dobrovolnické centrum K3 provozujeme od roku 2015, už v té době se v oddělení pro mladé vytvořila skupina mladých lidí, kteří u nás společně trávili čas. Dobrovolnické centrum nám umožnilo zapojit je do rozvoje knihovny a dát jim příležitost realizovat se. Utváříme podnětné prostředí pro debatu a propojení mladých lidí z různých společenských skupin. Právě komunita, která se okolo Mklubu a v Dobrovolnickém centru tvoří, je tím, co mladé přivádí do knihovny a drží je v ní. Momentálně je však dobrovolnická činnost také prostředkem, jak se dostat k různorodým příležitostem. Vyzkoušet si pomoc při organizaci akcí, účastnit se jich, ale taky mluvit na veřejnosti, vyzkoušet si práci s dětmi. Navíc mají naši dobrovolníci možnost pořádát v knihovně akce vlastní či se setkávat se zajímavými hosty v rámci akcí pořádaných knihovnou.“

Dobrovolníky se ale stávají lidé bez ohledu na věk; velmi si ceníme knihovnických dobrovolníků v seniorském věku, ale také těch mladších, kteří si na dobrovolnickou službu najdou čas přesto, že mají svá zaměstnání a své rodiny.

Konference nám ukázala, že dobrovolnictví je v knihovnách opravdu živým otevřeným tématem. Že se neobejdeme bez rádců a spolupracovníků – tj. bez akreditovaných dobrovolnických center, jakými jsou např. ADRA, Hestia, Národní asociace dobrovolnictví (jejich zástupci se ostravské konferenci také účastnili). Že při SKIP ČR v Sekci veřejných knihoven existuje Skupina pro dobrovolnictví – pro radu se lze obrátit na Ing. Evu Adamcovou. Že si umíme poradit navzájem a zejména, že si umíme vážit našich dobrovolníků.

Webarchiv v knihovním zákoně: co přinese Trojnovele knihovnám

Michaela Bežová
michaela.bezova@nkp.cz

Od 1. ledna 2027 by měla vstoupit v účinnost novela knihovního zákona, zákona o neperiodických publikacích a tiskového zákona (souhrnně Trojnovele), která zásadně posiluje postavení digitálních dokumentů v systému povinného uchovávání kulturního dědictví.¹ Kromě zavedení elektronického povinného výtisku pro neperiodické a periodické publikace se změny týkají i web-harvestingu a ukotvení Webarchivu do české legislativy. To, co dnes Národní knihovna České republiky (NK ČR) dlouhodobě vykonává jako odbornou činnost, získá jasný zákonný základ, bude spojeno s novými právy a povinnostmi a nově se otevře také dalším knihovnám.

Co je web-harvesting

Pojem web-harvesting představuje způsob získávání a uchovávání obsahu webových stránek tak, aby jej bylo možné dlouhodobě archivovat, vyhledávat a dále zpracovávat. Webové stránky jsou sklizeny automatizovaně prostřednictvím web crawlerů. Web-harvesting není schopen zachytit veškerý digitální obsah, sklízecí roboti například nedokážou archivovat obsah za přihlašovacími systémy, za platebními branami nebo na jinak chráněných stránkách.²

Národní knihovna České republiky a Oddělení Webarchivu

V českém prostředí má nejvýznamnější postavení v oblasti archivace webu Národní knihovna České republiky, která se jí začala věnovat od roku 2000. K červenci 2026 obsahuje český Webarchiv více než 732 TB archivovaných dat.³ Výběr webů, na které se při harvestingu Webarchiv zaměřuje, není náhodný. NK ČR sama

stanovuje metodiku sklizní, určuje priority a reaguje na aktuální společenské události.

Způsob akvizice se rozděluje na tři druhy – celoplošnou, výběrovou a tematickou sklizeň. První zmíněná sklizeň se snaží zachytit všechny zdroje, které existují na doméně. cz. K tomu slouží seznam tzv. semínek (URL adres), jež knihovně poskytuje společnost CZ.NIC. Ke sklizni dochází 1x ročně a je při ní sklizeno přibližně 1,4 milionů českých domén. Výběrové sklizně připravují kurátoři a zaměřují se na dlouhodobě významné webové zdroje s kulturní, vědeckou nebo společenskou hodnotou. Poslední typ sklizní se označuje jako tematické a ty se zaměřují přímo na určitou událost nebo téma, které rezonuje na internetu, ať už jde o témata opakující se (např. volby, olympiáda) nebo výjimečná (Vrbětice, tornádo na Moravě).⁴

Zpřístupnění archivovaných webových stránek je vázáno na autorský zákon, který ukládá, že volně je možné zpřístupnit obsah

¹ V době psaní tohoto článku je Trojnovele v legislativním procesu, přičemž 1. čtení proběhlo 1. 7. 2026. Více informací viz Sněmovní tisk 192.

² HAŠKOVCOVÁ, Marie a PROKOPOVÁ, Andrea. Možnosti zpřístupňování dat z webových archivů: vývoj centralizovaného rozhraní pro vytěžování velkých dat z webových archivů. Knížnica. 2021, roč. 22, č. 1, s. 22-27. ISSN 1336-0965. Dostupné také z: <https://casopiskniznica.snk.sk/archiv/rocnik-2021>.

³ <https://webarchiv.cz/cs/>.

⁴ HRDLIČKOVÁ, Markéta a HAŠKOVCOVÁ, Marie. Webarchiv a vytěžování velkých dat. Online. Čtenář: měsíčník pro knihovny. 2024, roč. 76, č. 4, s. 123-125. ISSN 0011-2321. Dostupné z: <https://casopistenar.cz/2024/04/01/vyuziti-novych-technologii-webarchiv-a-vytezovani-velkych-dat/>. [cit. 2026-07-28].

70 let od smrti posledního původce díla. Webarchiv je tak z drtivé většiny dostupný pouze ze studoven NK ČR, volně zpřístupněné jsou pouze ty weby, s jejichž původci má knihovna uzavřenou licenční smlouvu, nebo jsou vydávány pod licencí Creative Commons (pro představu – jedná se o méně než 0,5 % všech sklizených zdrojů).

Trojnoveľa

Legislativa v oblasti Webarchivu představuje několik zásadních změn. Pro Národní knihovnu ČR přijetí Trojnovele přináší tyto novinky:

- web-harvesting získává výslovnou zákonnou oporu,
- vzniká zákonné ukotvení databáze Webarchivu,
- potvrzuje se role Národní knihovny jako správce českého webového dědictví.

Zákon počítá s tím, že NK ČR bude databázi Webarchivu nadále centrálně vytvářet, spravovat a dlouhodobě uchovávat. Rovněž bude určovat metodiku web-harvestingu, vybírat webové zdroje k archivaci a reagovat na významné společenské události prostřednictvím tematických sklizní.

Pro knihovny přijetí Trojnovele znamená, že:

- se rozšiřuje okruh knihoven oprávněných zpřístupňovat archivní data Webarchivu,

- Webarchiv se stává celostátně sdílenou službou knihoven.

Významnou novinkou je zpřístupnění databáze Webarchivu dalším knihovnám. Kromě NK ČR budou k archivovaným webovým zdrojům oprávněny přistupovat také Moravská zemská knihovna v Brně, Vědecká knihovna v Olomouci, Parlamentní knihovna, Knihovna Národního muzea, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana a všechny krajské knihovny. Tyto knihovny získají možnost zpřístupňovat archivovaný český web vlastním uživatelům, zejména pro badatelské, studijní a vzdělávací účely. Současně se tím výrazně rozšíří dostupnost digitálního kulturního dědictví, protože uživatelé nebudou muset za přístupem k archivovaným webovým zdrojům cestovat pouze do Prahy, ale budou je moci využívat i v dalších knihovnách po celé České republice. Uživatelé budou moci k webovým stránkám přistupovat prostřednictvím terminálů. Zpřístupňování se bude dít v souladu s autorskoprávními pravidly a podmínkami stanovenými zákonem, tj. stejně jako dnes nebude možné archivované webové stránky stahovat ani pořizovat jejich kopie mimo režim stanovený autorským zákonem.

Čtenářský zážitek jako dialog

Markéta Zajícová

marketa.zajicova@mzk.cz

Co nás o generaci Z učí literární lekce v Knihovně Milana Kundery

Sedíme se studujícími v kruhu nad několika odstavci z románu *Žert*. Na stole leží karty emocí a potřeb. Nezačínáme životopisem Milana Kundery ani rozbořem kompozice románu. Nechávám je vybavit si situaci, ve které zažili nedorozumění. Zajímá mě, jak se tehdy cítili? Co potřebovali od druhého člověka? Někdo

mluví o vzteku, někdo o bezmoci, někdo pouze poslouchá. Teprve potom se vracíme k Ludvíkovi, Heleně a krizi komunikace. Ve zpětných vazbách se opakovaně objevuje údiv nad tím, že je Kundera „tak současný“. Není to důkaz, že by kanonická literatura automaticky oslovovala všechny mladé lidi. Ukazuje se, že časový odstup od vzniku textu netvoří překážku k porozumění. Psychologické situace, vztahové konflikty, samota, potřeba přijetí nebo strach z odmítnutí

nestárnou tak jako historické kulisy, v nichž se odehrávají.

Debatu o generaci Z přesto často začíná otázkou, zda a co jsou dnešní mladí lidé ještě schopni číst. Neudrží prý pozornost, potřebují rychlé střídání podnětů, a především lehce stravitelný obsah. Zkušenost z literárních lekcí v Knihovně Milana Kundery mě vede k opačné otázce: nepotřebují spíše než jinou literaturu jiný způsob práce s ní?

Generace není diagnóza

Označení generace Z používám jako orientační generační rámec, nikoli jako diagnózu. Mladí lidé, se kterými se na lekcích setkávám, netvoří modelovou skupinu s jasným generačním profilem. Nehomogenita ostatně není imanentní pouze této generaci. I u těch předchozích bývají rozdíly uvnitř jedné věkové skupiny výraznější než průměrné rozdíly mezi nimi. Narativní výzkum Ellie Hill zachycuje rozdílné a v čase proměnlivé hodnoty studentstva ovlivňované rodinným zázemím, pandemií, vztahy i studijní zkušeností. Stejně jako autorka tedy doporučujeme nepřekrývat hlasy studujících standardizovanými představami o jejich generaci, ale vytvářet příležitosti skutečně jim naslouchat (Hill, 2024).

Generační charakteristiky pomáhající klást otázky totiž začínají škodit ve chvíli, kdy odpověď známe dříve, než skupina vůbec přijde. To platí také pro technologie. Ačkoliv současní středoškoláci a středoškolačky vyrůstají v digitálním prostředí, nemusí být kvalitní lekce nutně digitální. Jejich přístup k technologiím není jednotný: vedle tvůrčího používání se objevuje zdrženlivost, pasivita i nízká ochota zkoušet nové nástroje. Zkušenost z našich lekcí naznačuje, že pro kvalitu prožitku není technologická vybavenost rozhodující. Vidíme, že právě návrat k analogovým strategiím vytrhne skupinu snáze z její přehlcené každodennosti směrem k aktivnímu zapojení se. Působivé bývá čtení nahlas, dramatizace nebo práce se symbolem a tichem. Klíčové je pedagogické

využití nástroje, vzdělávací cíl a kontext, což kvituje OECD i UNESCO. Efektivnost sama o sobě nestačí.

Krátká ukázka jako plnohodnotný pilíř

Pro učící knihovnice a knihovníky neobjevuji Ameriku tvrzením, že vstupní branou do díla (nejen náročnějšího) bývá krátká, dobře zvolená ukázka. Otevírá otázku, napětí nebo vztah, který lze během omezeného času skutečně prozkoumat. Funguje pak sama o sobě jako kód pro pozdější diskuzi. To, že si studující nezřídka odnášejí chuť přečíst si text celý, je jen další z benefitů. Přístupnost lekce není totéž jako jednoduchost textu. Náročnost můžeme zachovat a současně nabídnout opěrné body: krátký kontext, výrazné čtení nahlas, otázku vycházející ze zkušenosti, předmět, obraz, artefakt, nebo modelovou situaci, do níž lze vstoupit. Smyslem není složitost odstranit, ale umožnit skupině, aby v ní chvíli pobývala.

Při lekcí věnované krizi komunikace v Žertu proto vycházíme z emocí a potřeb, které zažíváme všichni. Teprve pak zkoumáme, co mohou prožívat Ludvík nebo Helena a proč každý z nich čte tutéž situaci jinak. Vlastní zkušenost zde není důkazem jediné správné interpretace. Je mostem k postavě. Umožňuje zahlédnout podobnost či rozdíl: já bych v podobné situaci jednal*a jinak, protože potřebuji něco jiného nebo mám k dispozici jiná východiska. Právě krajina fikce skýtá užitečný odstup. O odmítnutí, manipulaci nebo pomstě se snáze mluví prostřednictvím postavy. Studie biblioterapie popisují identifikaci s postavou, reflexi a nahlédnutí jiné perspektivy jako mechanismy, jimiž četba podporuje porozumění sobě i druhým. Ale samozřejmě automaticky nejde o terapeutickou intervenci. Můžeme se však inspirovat principy bezpečného odstup, identifikace a reflexe.

Stěžejní momenty lekcí bývají často překvapivě prosté. Někdo přečte nahlas několik vět. Ve skupině se rozhostí ticho. Na stole leží

dopis, o němž zatím nevíme, kdo jej napsal. Studující vstoupí do krátké situace, přiřadí postavě emoce, zkusí její rozhodnutí obhájit. Jednoduchý symbol či slovo na papíře soustředí pozornost účinněji než několik vzájemně soupeřících aktivit. Síla takové lekce leží v dramaturgii prostředků. Čtení nahlas mění tempo a zviditelňuje rytmus jazyka. Dopis dovolí promluvit hlasem postavy bez přípravy rozsáhlé inscenace. Situační hra promění abstraktní interpretační problém v rozhodnutí. Dramatizace není divadelním výkonem. Není potřeba se bát trapnosti. Může být způsobem, jak text prozkoumat a osahat, což potvrzují metaanalýzy dokládající její pozitivní vliv na gramotnostní a vzdělávací výsledky. Dramatizaci s důrazem na citlivý výběr metody lze chápat jako jednu z cest, jak propojit porozumění textu s aktivním jednáním a sociální interakcí.

Čteme nahlas

Dobrovolnice čte úvod románu nahlas. Nikdo ji nepřerušuje. Ticho. Účinek hlasitého čtení vychází ze společného návratu ke kořenům, oživení textu, zapojení se. Bezpečně a dobrovolně. Pojmenujeme důvody, proč posloucháme: Vnímáme toho víc? Získáme jiné informace? Tato na první pohled subtilní událost je momentem zastavení. Vytvoříme díky ní prostor reagovat. Důležité je to, co po přečtení následuje. Čas bývá při vzdělávacích programech vzácný. Máme sklon vyplnit každou pauzu instrukcí. Ticho neznamená nezájem nebo neúspěch. Často je časem pro formulaci odpovědi, rozhodování nebo porovnávání vlastní interpretace s tím, co už zaznělo.

Výzkum takzvaného čekacího času odhaluje, že vyučující průměrně čekají na odpověď méně než sekundu. Když se pauza prodloužila na tři až pět sekund, měnila se délka a kvalita odpovědí i počet zapojených lidí. Význam pomlky však závisí na otázce, vztazích ve skupině i způsobu, jakým lektor nebo lektorka na odpovědi reagují (Rowe, 1986). Při designování lekce se lze zaměřit i na zapojení strategického

diskomfortu, který se objevuje v transformační pedagogice – vědomě připravujeme situaci mírného interpretačního napětí, která studující bezpečně vyvádí z jistoty, nabourává prekoncepty a otevírá prostor pro nové porozumění. Může jím být kontroverzní výrok, nejednoznačný literární obraz, překvapivá otázka nebo morální dilemma. Smyslem není provokace sama o sobě, ale vytvoření podmínek pro reflexi.

V literární lekci nám nejde o to, aby mluvili všichni stejně často. Důležité je, aby měl každý možnost vstoupit do společného hledání způsobem, který je mu blízký. Účast může mít podobu vyslovené věty, krátkého zápisu, práce ve dvojici, změny názoru i soustředěného naslouchání. Možnost mlčet ale nezabavuje vzdělávajícího pozornosti vůči skupině. Jeho úkolem je průběžně sledovat proces učení a zjišťovat, zda jde o přemýšlivé ticho, nebo signál nejistoty.

Dialog – odvaha měnit směr

Dialog, zkušenost, společné hledání a reflexe patří k základním principům kritické pedagogiky od Freireho a Shora až po současný pedagogický experiment Futuropolis. Podobně OECD zdůrazňuje, že tvořivé a kritické myšlení vyrůstá z práce s konkrétním textem či problémem (Vincent-Lancrin et al., 2019). Ekosystém literární lekce je tak tvořen vztahy mezi textem, studujícími, lektorkou, prostorem, časem i použitými metodami. Změna jedné složky ovlivňuje celek. Ptáme se, co o textu skutečně víme a co pouze předpokládáme. Představujeme si jiné úhly pohledu, čerpáme z kolektivní zkušenosti, změníme vypravěče nebo obhájíme postavu, která nám není sympatická. Nakonec se vracíme k tomu, co se v našem čtení proměnilo.

Takový postup ovšem předpokládá, že odpovědi studujících nejsou samoúčelnou výplní monologu lektorky. Participace bude skutečná, když studující zaznamenají, že jejich příspěvek skutečně mění směr lekce (Shor, 1992). Proto nelze počítat s rigidním scénářem, přesnou metodikou. Skupina může zahlédnout v postavě

nečekaný motiv, který bude třeba prozkoumat. Může zpochybnit otázku, na níž měla stát další aktivita. V tu chvíli pomáhá tento odklon autenticky verbalizovat a třeba i uzpůsobit vzdělávací záměr, což rozhodně nevnímám jako selhání přípravy. Naopak. Dialogické vzdělávání je na tom a priori postaveno. Lektor*ka přináší odbornou zkušenost, studující vlastní perspektivy. Právě tato otevřenost je jedním z předpokladů skutečné participace (Freire, 1970).

Nejnáročnější lektorskou dovedností tak není položit podnětnou otázku, ale nepřispěchat s domněle správnou odpovědí. Když nevím, přiznám to. Nahlížíme opět do textu, hledáme oporu pro své interpretace a rozlišujeme mezi tím, co z něj vyvozujeme a co do něj vnášíme ze své zkušenosti. Přiznaná nejistota není rezignací na odbornost. Modeluje intelektuální poctivost.

Bezpečí není opak náročnosti

Bezpečné prostředí neznamena prostředí bez nesouhlasu, konfliktu nebo citlivých témat. Znamená, že je možné nesouhlasit bez zesměšnění, změnit názor bez ztráty tváře a nevědět bez okamžité sankce. Právě takové podmínky (komunikované předem s pedagogem*žkou) umožňují pracovat s tématy identity, sexuality, moci, násilí, manipulace nebo odpovědnosti, aniž bychom je museli zjemňovat.

Atmosféru lekce i vzájemný respekt spoluvytváří také jazyk. V anotacích, pracovních listech i při přímém oslovování proto používáme genderově senzitivní jazyk a výrazy jako *studující, čtenářstvo* či *autorstvo*. Smyslem je dát najevo, že do vzdělávacího prostoru vstupují lidé s různými identitami a zkušenostmi. Výzkumy zároveň ukazují, že generické maskulinum nevyvolává neutrální představu smíšené skupiny, ale ovlivňuje i to, koho si představujeme v rolích autorit (Valdrová, 2024). Stačí jednoduchá otázka: Když řeknu, že do Knihovny Milana Kundery přijíždějí badatelé, koho si představíme? Nejspíš ne heterogenní vědeckou obec.

Co tedy generace Z potřebuje?

Možná nic zcela generačně výlučného. Otevřenost, možnost rozhodovat, dobře položené otázky, čas na přemýšlení, respektující jazyk i důvěra ve schopnost pracovat s náročným obsahem prospívají všem bez ohledu na rok narození. Mladí lidé nám je však pomáhají znovu vidět – také proto, že citlivě reagují na nesoulad mezi deklarovanou participací a skutečnou mocí, mezi technologickou efektností a smyslem nebo mezi řečmi o otevřenosti a jazykem instituce.

Generaci Z bychom neměli připravovat o nejednoznačnost literatury. Důležitější je nabídnout jí příležitost do ní vstoupit. Způsobů existuje celá řada. Knihovny pro ni mohou tvořit bezpečný prostor, v němž se nemusí vyjádřit ihned a v němž zkrátka ani nemusíme nalézt odpověď. Už samotná pozvánka k pochybnosti nás vede k přemýšlení a nahlížení za zrcadlo. Stejně jako přírodní ekosystém není ani literární lekce součtem jednotlivých aktivit. Je tvořena vztahy mezi nimi. Proto ji nevnímám jako uzavřenou metodiku, ale jako živý pedagogický experiment. Každá další skupina ji drobne přepíše. A knihovny vnímám jako vzdělávací laboratoře, v nichž literatura znovu a znovu promlouvá v dialogu.

Chcete některé z popsanych principů zažít v praxi? Knihovna Milana Kundery nabízí literární lekce pro studující středních škol a VOŠ, odborné exkurze, čtenářské kluby i inspirativní setkání pro knihovníky a knihovnice. Více informací:

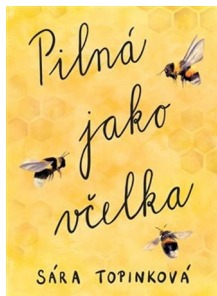
Young adult pro každého: když se příběhy dotýkají psychiky

Denisa Kleinová
sobesice@kjm.cz

Taky se vám stalo, že když čtete knížku, máte chuť se do ní doslova ponořit, obejmout hlavní postavu a říct jí, že všechno bude v pořádku, a nechat ji vybrečet vám na rameni? Takový pocit zažívám, když čtu některé young adult knihy a uvědomuji si, že i když nesou nálepku „pro mladé čtenáře“, jsou vlastně pro každého. Často se v postavách poznáváme – a tím se příběhy stávají mnohem silnějšími. Nemyslím přitom romantasy, ale knihy, které otevírají témata duševního zdraví.

V postavě Šarloty z knihy *Pilná jako včelka* od **Sáry Topinkové** jsem se v některých pasážích viděla i já, a myslím, že v ní najdou něco i lidé mého věku, starší dospělí nebo naši teenageři. Perfektní známky, každý krok naplánovaný, a jakmile se objeví jedna chyba, zdá se, že je všechno špatně – tyto situace často vyvolávají panické ataky, deprese, pocity selhání či dlouhodobý tlak. Tyto prožitky, které prožívá postava, ale i reální lidé, nejsou vždy v okolí pochopeny. Mnozí z nás – často starší generace – se ptají: „Z čeho to ti mladí mají?“ Ne každý dokáže vnímat intenzitu dnešního dospívání.

Právě tady mohou pomoci knihy, zejména young adult literatura, kde se tato témata postupně objevují. Pro mladé čtenáře mohou být cestou k pochopení sebe sama a potvrzením, že v tom nejsou sami. Pro dospělé zase mohou nabídnout vhled, jak intenzivní a rychlé může

být dnešní dospívání, a pomoci lépe reagovat a mluvit s mladými lidmi o jejich prožitcích.

Další tituly, které otevírají citlivá témata, jsou například *Binding 13* od **Chloe Walsh**, kde se setkáváme s dvěma odlišnými příběhy: Johnny, mladý talentovaný ragbista, se potýká s vážným zraněním, ale nedokáže o pomoc požádat; Shanon se zase musí vyrovnat s domácím násilím. Podobná témata nalezneme v knihách *Moje pravda* od **Yasmin Rahman** nebo *Taková jsem teď* od **Amber Smith**, kde hrdinka prochází závažným traumatem – znásilněním. Kniha zobrazuje, jak těžké je někomu něco říct, protože strach, že jí nikdo nevěří, ji paralyzuje. Přesto na konci čtenáře čeká pocit hrdosti a naděje.

U románů pro mladé i dospělé se s podobnými tématy může setkat například v knize *Blízcí* od **Veroniky González**. Dále sem patří tituly *Les v domě* a *Čas vos* od **Aleny Mornštajnové** či román *Sama mezi muži* od **Emmy Noyes**, kde hlavní hrdinka řeší bulimii.

Tyto knihy jsou velmi důležité. Nabízejí pochopení, empatii a možnost reflexe, a to nejen pro mladé čtenáře, ale i pro dospělé. Pomáhají porozumět tomu, co se může dít v nitru druhého člověka, a jak k němu přistupovat, aby cítil podporu a věděl, že v tom není sám.

Ohlédnutí za čtyřiceti ročníky časopisu Duha III.

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvílová@mzk.cz

Ve třetím dílu našeho cyklu Ohlédnutí za 40 ročníky Duhy věnujeme pozornost období let 2007–2016. Časopis tehdy prošel několika zásadními proměnami, které se staly důležitými milníky v jeho historii.

Pravidelnou součástí posledního čísla každého ročníku až do roku 2009 byl přehled článků publikovaných v daném roce, řazený podle jednotlivých rubrik:

- Studie, články
- Literární medailonek
- Moravští autoři připravují
- Konference, akce
- Recenze
- Z činnosti organizací
- Rozhovor o knihách
- Fejeton

Každou rubriku charakterizoval originální piktogram. Tyto grafické prvky, které časopis provázely až do roku 2009, navrhl brněnský grafik Jan Rajlich, jenž byl v letech 1987–2005 také autorem podoby obálky časopisu.

Trvalou součástí Duhy od jejího prvního vydání v březnu 1987 se stala zpravodajská rubrika Bude vás zajímat, že..., která přinášela a dodnes přináší přehled o dění v knihovnictví, literatuře i knižní kultuře. Druhou stálící do roku 2009 byly oblíbené populární karikatury Vladimíra Renčina na zadní straně obálky. Velké oblibě se od počátku vydávání těší fejetony. S výjimkou let 2010–2015 vycházejí nepřetržitě a jejich autory byla řada známých spisovatelů i osobností kulturního života, například Arnošt Goldflam, Antonín Přidal, Luisa Nováková, Silvie Richterová či Jan Šulc.

Z fejetonu Arnošta Goldflama Ach, ty knihovny!¹

„...je dobře, že v Brně už knihovna stojí. Hnidopich, jako já, by možná uvítal i větší svéráznost, víc hravosti, odvahy, něco, co není nikde k vidění, ale rozhodně není ani špatná – myslím na pohled – ani nevkusná stavba a docela pěkně se vyjímá tam, kde je. Takže díky Bohu za to! Nakonec – dnes by si takový Kotěra, Gaudí, Hundertwasser nebo Jurkovič v Brně a možná ani v Praze snad vůbec neškrtili. Vyznávám zde ale, že mám rád nepravidelnost, zákoutí, barvitost, pestrost a různorodost a s tím se člověk v naší architektuře tolik nepotkává. Ale já myslím, že je to škoda, a těším se na to, až se bude v Brně zase něco stavět, třeba ještě jedna knihovna, že to bude stavba mimořádná a pozoruhodná a že nám ji budou všichni závidět.“

Moravská zemská knihovna v Brně oslavila v roce 2008 dvousté výročí svého založení. Časopis tomuto významnému jubileu věnoval velkou pozornost a přinesl sérii historických studií, zpravodajství z aktuálního dění i reportáže z probíhajících oslav.

Dalším milníkem se stal rok 2009, kdy došlo k zásadní proměně loga a jednotného vizuálního stylu Moravské zemské knihovny, která se promítla i do podoby periodika: časopis přešel na formát A5, získal nový grafický vzhled a byl rozšířen o elektronickou verzi. Tyto změny reagovaly na výsledky čtenářské ankety z roku 2009. Čtenáři se v ní mohli vyjádřit jak k vizuální podobě časopisu, tak k oblíbenosti jednotlivých rubrik. Za nejatraktivnější byly označeny oddíly Konference, akce, Studie

¹ Goldflam, Arnošt. Ach, ty knihovny! Online. Duha: informace o knihách a knihovnách z Moravy. 2007, roč. 21, č. 4, s. [45]. ISSN 0862-1985. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/archiv-digitalizovane-duhy>. [cit. 2026-08-06].

a články a rubrika Z činnosti organizací. Téměř tři čtvrtiny respondentů uvedly, že jim nejvíce chybí informace z každodenní knihovnické praxe a ze života jiných institucí. Všechny podněty se staly základem pro grafickou i obsahovou proměnu 24. ročníku. Ten v roce 2010 zahájil další etapu ve vývoji Duhy. Časopis nově doplnila souběžně vydávaná elektronická verze, která zachovala periodicitu čtyř čísel ročně. Výraznou proměnou však prošlo vydávání tištěné verze. V roce 2010 vyšla tři čísla, v letech 2011–2013 dvě čísla a od roku 2014 již pouze jedno tištěné číslo, které přineslo výběr článků ze tří online vydání. Novinkou z roku 2010 byl přechod na externí tiskárnu, do té doby tiskla časopis přímo Moravská zemská knihovna.

Během let 2007–2016 prošly proměnou i samotné rubriky. V posledním čísle roku 2010 se objevila literární rubrika Kavárna. Ta byla s ohledem na svůj charakter určena výhradně pro elektronickou Duhu a vycházela do roku 2014. V tomto roce byla založena rubrika Knihovnické osobnosti JMK, která měla vy-

zdvihnout zásluhy knihovníků z malých obcí i specialistů z veřejných a odborných knihoven. V letech 2012 a 2013 byla součástí tištěné Duhy knihovnická křížovka s literárním úryvkem a s tajenkou. Od čísla 1/2015 se součástí časopisu stala rubrika Oči Brna, navázaná na

stejnomený celoroční cyklus, který rozšířil kulturní program Moravské zemské knihovny a dodnes přibližuje veřejnosti významné osobnosti spjaté svým životem a dílem s Brnem.

Významným milníkem se stal také rok 2016, kdy Duha oslavila 30. výročí od svého založení. Součástí oslav byla výstava mapující vývoj grafické i obsahové podoby periodika a také setkání zástupců redakcí knihovnických časopisů. Současně začala vycházet celoroční rubrika 30 ročníků časopisu Duha. Od tohoto roku začala jednotlivá čísla vycházet s tematickým zaměřením na aktuální otázky českého knihovnictví. Ve vedení časopisu vystřídal doc. Jaromíra Kubíčka, zakladatele Duhy, od druhého čísla roku 2009 Mgr. Jana Nejezchlebová. Funkci šéfredaktorky zastávala do konce roku 2016. Od poloviny roku 2011 byla ustavena redakční rada, v níž jako re-

daktoři během sledovaného období působili například PhDr. Libuše Fobrová, Ph.D., Mgr. Jana Nejezchlebová, Mgr. Eva Sedláčková, PhDr. Helena Gajdůšková, Mgr. Hana Šimonová či Mgr. Jan Lidmila.

Poslání Duhy výstižně shrnul prof. Tomáš Kubíček, ředitel Moravské zemské knihovny v Brně

a současný předseda redakční rady, ve speciálním vydání k 30. výročí časopisu: „Duha se stává svědkem proměny knihovnické práce a současně jejím podnětovatelem.“¹²

Přejme si, aby toto poslání provázelo Duhu i v dalších desetiletích její existence.

NA LIDSKOU HLoupOST, PŘÁTELE. ŽE ABY BYLA OD NOVÉHO ROKU NEZVĚŠTRÁ!

2 Kubíček, Tomáš. Úvodník. Duha: informace o knihách a knihovnách z Moravy. 2016, roč. 30, č. 5, s. [1]. ISSN 0862-1985. Dostupné z: https://duha.mzk.cz/sites/default/files/2024-09/DUHA_III_RETRO_CISLO_16_online.pdf [cit. 2026-0-31].

Úspěšně proběhl první ročník projektu Book-to-Screen propojující svět filmů a knih

Jiří Sedlák

jiri.sedlak@mzk.cz

V pilotním ročníku projektu Book-to-Screen at KVIFF se na Mezinárodním filmovém festivalu Karlovy Vary představila domácím i zahraničním filmovým producentkám a producentům osmička literárních děl ze střední a východní Evropy se silným potenciálem pro filmovou adaptaci. Tituly vybrala mezinárodní porota. Interaktivní talkshow na Film Industry Main Stage moderovala Niki Théron z Frankfurtského knižního veletrhu. Projekt, který čerpá inspiraci z osvědčené iniciativy Books at Berlinale, vznikl ve spolupráci s Frankfurtským knižním veletrhem, Světem knihy a Moravskou zemskou knihovnou v Brně za podpory Nadace PPF v roce čestného hostování Česka právě na Frankfurtském knižním veletrhu. Jeho cílem je vytvořit trh s filmovými právy k adaptacím literárních předloh ze střední a východní Evropy a posílit spolupráci mezi filmovým a knižním průmyslem.

„Do prvního ročníku Book-to-Screen at KVIFF se přihlásilo více než 70 zájemců ze 14 zemí. Vybrat jen osm nebylo jednoduché, ale finální selekce skvěle odráží rozmanitost regionu geograficky, žánrově i tematicky, od ambiciózních historických románů a folk hororu po dětské příběhy a odvážné současné hlasy. „Těšíme se, že představení těchto příběhů v Karlových Varech pomůže otevřít cestu novým partnerstvím napříč knižní a filmovou branží v celé střední a východní Evropě,“ řekla Niki Théron při ohlášení těchto titulů, které pak osobně prezentovali zástupci či zástupkyně nakladatelství či agentur:

- **Skutečná cesta ven**, autobiografická prvotina novináře Patrika Bangy o vyrůstání v romské komunitě na pražském Žižkově v devadesátých letech získala v roce 2023 cenu Magnesia Litera za nejlepší debut.
- **Cestou špendlíků nebo jehel** je „vesnický román, který chcete číst v bezpečí města“. Folk-hororový thriller spisovatelky a literární vědkyně Zuzany Říhové, někdejší Head of Czech Studies

at Oxford, již s úspěchem vyšel také ve Francii a USA v nakladatelství Editions du Seuil, resp. Catapult.

- V grafickém románu **Zóna** slovenského autora a dramatika Daniela Majlinga hraje mysteriálně nepřátelský prostor přímo titulní roli. Absurdní postavy, černý humor, působivá vizuální stránka a kultovní postavení mezi středoevropskými fanoušky komiksu (získal mj. cenu Muriel) přispívají k jeho silnému adaptačnímu potenciálu.
- Dystopicky satirický je i moldavský román **Queen of Hearts** Iuliana Ciocana o neustále se zvětšujícím, všepohlcujícím kráteru uprostřed postkomunistického Kišineva.
- Debutový román **Aspic Bistro** spisovatelky Levy Dumbryté, odehrávající se v surreálném, téměř orwellovsky řízeném prostředí jedné kuchyně, získal v domovské Litvě několik ocenění, včetně ceny za Nej kreativnější knihu roku.
- Tragickou cestu vlakem napříč Gruzii v éře stalinského teroru 30. let popisuje

historické drama **Cupid at the Kremlin Wall** spisovatele a vystudovaného historika Aky Morchiladzeho. Úspěšný autor má na kontě více než 30 románů, které vyšly v 15 zemích světa. Napsal několik scénářů a jeho předchozí kniha *Journey to Karabakh* se dočkala filmové adaptace.

- Ve výběru je i silný zástupce dětské literatury – polský titul **The River Odyssey of Kora from Willow Meadow** autora Adama Robińskiego. Příběh o putování malé bobřice Kory nabízí silný potenciál pro vizuálně i emočně působivé filmové vyprávění s ekologickým přesahem pro celou rodinu.
- Válka na Donbase slouží v románu **Amadoka** jako výchozí bod pro příběh o mnohoznačnosti paměti a velkých i malých dějinách, vyprávěný z ženské perspektivy. Spisovatelka Sophia

Andrukhovych za něj získala International Hermann Hesse Prize pro rok 2024. Už její první román *Felix Austria* vyhrál cenu BBC Ukrainian Book of the Year a dočkal se filmové adaptace pod názvem *Devoted*.

S prezentací byl spojen také producent-ský think-tank, věnovaný právě adaptacím, a networkingové setkání, které společně přispěly k dlouhodobému cíli rozvíjet regionální trh s právy k literárním dílům a prohloubit a kultivovat dialog mezi knižním a audiovizuálním odvětvím.

Do projektu Book-to-Screen at KVIFF mohly nakladatelství a literární agentury ze střední a východní Evropy, které vlastní filmová práva, přihlašovat tituly se silným filmovým potenciálem. Pořádající organizace se při vzniku Book-to-Screen at KVIFF inspirovaly obdobným projektem Books at Berlinale, který již od roku 2006 úspěšně pořádají Berlinale Co-Production Market a právě Frankfurter Buchmesse.

Účastníci prvního ročníku Book-to-screen v Karlových Varech

Podzimní výstavy v Moravské zemské knihovně

Jitka Matušková

jitka.matuskova@mzk.cz

Prostory Moravské zemské knihovny na podzim zaplní čtyři nové výstavy. Návštěvníci se budou moci seznámit s osobností klavíristy, pedagoga a muzikologa Ludvíka Kundery, obdivovat kulturní dědictví Peru, prostřednictvím rukopisných modlitebních knížek nahlédnout do vzpomínek dřívějších generací anebo poznat roli almanachů v českém literárním prostředí.

Oči Brna: Ludvík Kundera

Nejnovější výstava z cyklu představuje osobnost Ludvíka Kundery, otce spisovatele Milana Kundery, která náležela mezi stálíce brněnského hudebního a pedagogického prostředí. Kundera vynikl jako klavírista, jehož doménou byla tvorba současných českých skladatelů. Spolu s Václavem Kaprálem vytvořil klavírní duo. V meziválečném období pedagogicky působil na brněnské konzervatoři, od druhé poloviny čtyřicátých let vyučoval na JAMU, kde rovněž zastával funkci jejího prvního rektora. Své muzikologické vzdělání zúročil v četných publikacích, studiích i přednáškách, v nichž se zaměřoval především na Leoše Janáčka a skladatele, s nimiž spolupracoval na konzervatoři.

Vernisáž výstavy se uskuteční 14. října v 18 hodin v Konferenčním sále Moravské zemské knihovny. Ukázky z klavírní tvorby, již se Kundera věnoval jako interpret i muzikolog, přednese Alice Rajnohová.

Výstava - 31. 8.-31. 10., přizemí foyer

Andský svět v proměnách času

Dvojvýstava nabízí poutavý pohled na dějiny, identitu a kulturu Peru i celé andské oblasti. Na výstavu Říše Inků navazuje příběh Inky Garcilasa de la Vegy – spisovatele, jenž jako potomek incké princezny a španělského conquistadora jedinečným způsobem propojil dva světy a svými spisy zásadně ovlivnil vnímání Latinské Ameriky. Nad výstavou převzal záštitu velvyslanec Peru v České Republice, J. E. Luis Escalante Schuler.

Výstava 7. 9.-31. 10., 2. a 3. patro foyer

Klíč od nebe. Rukopisné modlitební knížky ve fondu Moravské zemské knihovny

Výstava odhaluje svět našich předků prostřednictvím rukopisných modlitebních knížek. Tyto jedinečné ručně psané knížky provázely své majitele každodenním životem a přinášely jim útěchu, naději i pocit ochrany v nejistých časech. Kromě modliteb obsahují záznamy o významných rodinných událostech, ale i návody k věštění budoucnosti či hledání pokladů, které ukazují, jak se víra přirozeně prolínala s lidovou magií. Vernisáž proběhne ve středu 30. září v 18 hodin v Konferenčním sále knihovny.

Výstava 30. 9.-5. 12., 6. a 7. patro foyer

České literární almanachy

Výstava představuje specifické publikace, které utvářely podobu české písemné kultury i společnosti, měly výrazný vliv na její umělecké směřování i rozvoj kulturního uvědomění. Přitom až na výjimku několika významných almanachů, jakými byly například *Lada Nióla* (1854) či *Almanach Máj* (1858), které sehrály výraznější roli v dějinách literatury, jim nebyla doposud věnována nijak mimořádná pozornost. Vernisáž výstavy se uskuteční v pondělí 19. října v 18 hodin v Konferenčním sále knihovny.

Výstava 20. 10.-22. 12., 4. a 5. patro foyer

Jana Andrejsková – Čtenářka roku 2026 a dobrovolnice v knihovně

Jitka Šedinová

reditelka@knihovnasemily.cz

Šestnáctiletou slečnu Janu Andrejskovou na začátku letošního roku znalo jen několik knihovnic z Městské knihovny Semily. Vše se změnilo ve chvíli, kdy byla vyhlášena soutěž Čtenář roku, která se tentokrát zaměřila na věkovou kategorii 13 – 23 let se zvláštním důrazem na společenskou odpovědnost a aktivní pomoc v knihovnách.

Jana Andrejsková nejprve zvítězila v domovské knihovně v Semilech. Jako krajská ambasadorka pak byla vyslána do celostátního kola. V něm získala cenu Čtenářka roku 2026. Ocenění převzala v pražském Klementinu a následně se zúčastnila také slavnostního předávání knižních výročních cen Magnesia Litera. Porotu zaujala nejen svou láskou ke knihám, ale i aktivním zapojením v knihovně.

„Mám z Janina úspěchu obrovskou radost. Je skvělé vidět, že i v dnešní digitální době mají mladí lidé ke knihám tak blízko a že naše knihovna pro ně není jen půjčovnou, ale místem, kde chtějí sami tvořit a pomáhat,“ uvedla Bc. Lena Mlejnková, starostka města Semily. „Jana je pro naše město tou nejlepší ambasadorkou.“

Zájem o čtení si Jana Andrejsková nese už od dětství. Dnes ho předává jako dobrovolnice semilské knihovny dál. Pomáhá s provozem knihovny, obaluje knihy a stará se o fond. Připravuje programy pro veřejnost, vede tvořivé dílny pro děti a organizuje aktivity pro teenagery.

„Dobrovolnice, která se v 16 letech dokáže sama postarat o tvořivou dílnu, pomůže na robotice, zvládne kvíz pro teens a doporučí knihy i babičce, to je pro knihovnu poklad,“ říká

ředitelka semilské knihovny Mgr. Jitka Šedinová. „Vidím v dospívajících nejen naši budoucnost, ale i aktivní účastníky dialogu tady a teď. Jana do knihovny přináší po celý rok nové impulsy. S opravdu nepatrným vedením se dokáže zodpovědně postavit každé výzvě. A co je největší bonus naší spolupráce? Díky Janě objevují knihovnu i její spolužáci a kamarádi. Neberou knihovnu jako povinnost spjatou se školou, ale jako místo setkávání a radosti. A to je naším společným cílem.“

Služby semilské knihovny objevovala Jana postupně a nejvíce ji pře-

kvapilo, kolik moderních služeb a aktivit dnes knihovna nabízí. Ať už se jedná o výdejní box na knihy, lekce mediální výchovy, kurzy digitální gramotnosti či programování. Práce v knihovně ji natolik zaujala, že v současné době vede malou knihovnu ve Slané, kde realizuje své nápady. „Dřív jsem si ani neuvědomovala, jak široká je práce knihovníků. Nejvíce mě ale baví atmosféra zdejšího kolektivu, která je tvůrčí a podporující,“ vysvětluje.

Často se dnes hovoří o tom, že mladou generaci čtení nezajímá. Jana Andrejsková je krásným důkazem, že tomu tak vůbec nemusí být. Miluje knihy a dokáže svou energii, kreativitu i nadšení předávat dál.

Vladana Pillarová a Jana Andrejsková,
foto: Jaroslav Hoření, Český rozhlas

Nový knihovnický pomocník v oblasti citačních norem

Jan Švábenický
jan.svabenicky@msvk.cz

50 promptů pro knihovníky / Lukáš Konečný. -- Vydání: 1.. -- Brno : Citace.com, 2025. -- 60 nečíslovaných stran. : ISBN: 978-80-88230-03-8.

Brněnská společnost *Citace.com, s.r.o.* dnes patří k již zavedeným a výrazným organizacím, které se v českém (i slovenském) prostředí zabývají problematikou citování a plagiátorství a způsobům, jak mu předcházet. Jedná se o vzdělávací a zároveň výzkumnou a vývojářskou asociaci působící na tomto poli v mnohem širších souvislostech a nabízející konkrétním institucím i široké veřejnosti ve svém zaměření také služby a poradenství. K formálnímu založení společnosti došlo v roce 2015, kdy přešla pod její řízení distribuce systému *Citace PRO*. Vzápětí navazující vzdělávací aktivity se staly pevnou součástí specializační náplně společnosti a edukativní oporou pro studenty, pedagogy, školy, ale také pro každého, kdo během své práce pravidelně pracuje s citačními normami. Jedním z rozpoznávacích prvků asociace se stal uživatelsky příznivý, srozumitelný a jednoduchý systém.

Aktivity společnosti můžeme bez nadsázky označit za interdisciplinární, neboť na mezioborovém rozhraní prolínají vzdělávání, vývojářství, administraci, informovanost, veřejné prezentace a publikační výstupy. Svědčí o tom neustále se rozvíjející produkty, postupy a metodika, jejichž funkcionality nepřetržitě procházejí dalšími vylepšováním a inovacemi. Například v roce 2008 vznikla podpora automatického generování citací na základě údajů ISBN, DOI nebo přímo názvu dokumentu. Roku 2013 uvedla firma na trh doplněk pro *Microsoft Word*, jehož cílem bylo zjednodušit práci s citacemi a jejich normotvornými prvky. Klíčový zlom v činnosti společnosti nastal v roce 2018, v němž byla uvedena do oběhu databáze

českých a slovenských odborných časopisů *Pablikado*. Souběžně s tímto krokem centralizovala zvláštní pozornost na digitální obsah.

V širokém záběru odborných a popularizačních zájmů organizace nalezneme daleko více různých iniciativ, k nimž patří vedle technologických inovací a edukací zaměřených na práci s informacemi třeba specializované kurzy zabývající se plagiátorstvím a umělou inteligencí. V roce 2024 pak spustila platformu *Digitalo* obsahující všechny vzdělávací položky firmy a nabízející online přístup k výuce napříč různými oblastmi. Všechny tyto aktivity uvádíme proto, že mnohé z nich se zpravidla promítají rovněž do publikační činnosti v podobě tištěných knih i jejich elektronických verzí. Součástí společnosti je stejnojmenné knižní nakladatelství, v němž vycházejí výsledky práce, výzkumu, vývojářství, školení i jiných sfér působnosti brněnské asociace a představují další edukativní materiál pro instituce i veřejnost. Jednotlivé publikace jsou nepostradatelnými pomocníky pro knihovnictví.

Mezi nejnovější knihy společnosti patří *50 promptů pro knihovníky* vydané již v roce 2025, jejichž autorem je odborník na informační vzdělávání a zároveň koordinátor vzdělávacích programů organizace Lukáš Konečný. Autor v publikaci zužitkovává své bohaté knihovnické a lektorské zkušenosti, což se projevuje již v samotném systematickém uspořádání publikace a tematickém členění jejích jednotlivých kapitol. Konečný přistupuje ke každému zvolenému promptu v souladu s jeho efektivní použitelností ve vyhledávacích nástrojích umělé

intelligence, jako jsou chatboty *ChatGPT* od firmy *OpenAI* a *Gemini* v rámci vyhledávače *Google*. Jeho práce je koncipována a strukturována tak, aby jednotlivé aspekty usnadnily knihovníkům co nejrychlejší získávání a zpracovávání informací. Naučný text pokrývá široké rozpětí oblastí a uvádí vzdělávací a interpretační roviny témat do uživatelské praxe.

Kniha není abstraktní a složitou teoretickou příručkou, s níž se setkáváme v oblasti knihovnické a informační literatury často, ale naopak praktickým didaktickým manuálem, jehož cílem je zřehlednit informační spletitost a zjednodušit práci s citacemi. Jedná se de facto

o průvodce, který zohledňuje problematiku ve vztahu ke generativním funkcím výše uvedených i jiných typů AI vyhledávačů normalizujících běh dnešního internetu. Konečný klade ve vysvětlování jednotlivých položek důraz na konkrétnost a věcnost, čímž zpřístupňuje svou práci i zaměstnancům malých městských a obecních knihoven. Dalším pozitivním prvkem jeho objasňování tematicky rozčleněných témat je soustavná přehlednost a kontinu-

ální sledování jednoduché linie výkladu, aby nezahltit čtenáře množstvím nepodstatných informací. Drží se pragmatického pojetí čtení charakteristického pro běžně používané návody. Publikace si klade za cíl nejen vzdělávat a orientovat se v rozsáhlé informační pavučině virtuálního věku, ale také zefektivnit komunikaci na sociálních sítích nebo přípravu vzdělávacích aktivit pro knihovníky, školy a veřejnost. Otevírá cesty k vzájemnému propojení tradičních knihovnických postupů

s modely moderních technologií a zároveň posílení celkové informační gramotnosti. Autor v knize poukazuje i na to, že AI může být knihovnám přínosným služebníkem a rádcem a spoluvytvářet kvalitu služeb i profesionalitu zaměstnanců. Postupuje v každé kapitole krok za krokem tak, aby vytvořil mezi jednotlivými tématy významovou návaznost a rozvinul jejich odpovídající souvislosti. Zatímco mnohé striktně teoretické publikace mohou zájemce od složitého vstřebávání informací mnohdy odradit, zde se naopak setkáváme se zcela otevřeným, srozumitelným a přívětivým přístupem ke čtenářům.

Ještě se závěrem zastavme u členění publikace, kde autor představuje její dílčí části jako na sebe logicky navazující články knihovnické a informační práce snadno aplikovatelné i na běžné online uživatelské vyhledávání. Na výchozí a základní impuls spočívající v rešeršní činnosti hned navazuje strukturou a manipulací s PDF dokumenty, které patří k nejrozšířenějším elektronickým zdrojům. Dále pokračuje přes mož-

nosti sociálních sítí až po práci v knihovně a s ní úzce související lektorskou činnost. Nakonec se dostává až k rovině osobního využívání a vyhledávání, která se zcela plynule prolíná s rešeršní, informační a badatelskou povahou při získávání a zpracování údajů. Knižní publikace Lukáše Konečného je svěžím zjednodušením obvykle složitých teorií a zároveň i systematickým zřehledněním popisovaných promptů. Stane se určitě užitečným pomocníkem pro knihovníky a informační pracovníky.

Reportáž z návštěvy slovinských (semínkových) knihoven

Dorota Papoušek, Martina Drahošová
dpapousek@mvk.cz

Cílem naší pracovní-vzdělávací cesty byla návštěva dvou slovinských knihoven, a to konkrétně Mestna knjižnica Izola a Goriška Knjižnica Franceta Bevka. V první knihovně jsme absolvovaly návštěvu s job shadowingem, ve druhé knihovně jsme se kromě job shadowingu taky účastnily mezinárodního setkání sítě slovinských a chorvatských seminíků, resp. „knjižnic semen“.

Mestna knjižnica Izola

V pondělí jsme se v Izole setkaly s ředitelkou knihovny Damjanou Špik. Izola je poměrně malé město, takže velikost knihovny tomu odpovídá – všeho všudy tam pracuje 12 zaměstnanců a knihovna je primárně zaměřená na místní dětské čtenáře (a jejich rodiče) a čtenáře seniory. Zaujme už svým exteriérem – i když se jedná o poměrně drobnou, žlutou jednopatrovou

Goriška knjižnica Franceta Bevka

budovu, jsou před ní vysazeny dva mohutné permakulturní bylinné vyvýšené záhony. Roste v nich středomořská směs voňavých rostlin, kterou do nich zasadily knihovnice společně se čtenářstvem, a to od citronové trávy, přes meduňku a bazalku, až po rozmarýn. O záhon se starají knihovníci společně s údržbářem a je volně dostupná komukoliv, kdo jde kolem.

Když do knihovny vejdete, ze všech stran se na vás vyhrnou různé vizuální vjemy a detaily: visí zde několik výstav místních výtvarných umělců (Izola je známá svou populací malířů),

ze stropu a na různých policích na vás koukají loutky a ve vitrínách je výstava rukodělných textilních workshopů upcyclingu. Tyto workshopy knihovníci organizují společně se čtenáři podle toho, co je baví, co je zajímavé a jak jsou zruční. Na pomoc si zvou různé odborníky, ale zkouší se vzdělávat zejména navzájem a vytvářet si vděčnou (spolu)pracovní komunitu. V těchto dílnách vytvářejí také různé pomůcky pro své besedy a program,

kteří organizují pro děti i dospělé. Například vytvořili motorickou pomůcku pro malé děti (ale i seniory s motorickými obtížemi).

Pro pracovníky knihovny je k dispozici klidná zahrada, ve které si můžou oddechnout od ruchu interiéru. (Knihovna totiž není tichá a bylo nám řečeno, že i čtenáři, kteří si stěžují na hluk, jsou pak vykázáni do speciální čtecí místnosti, aby nikdo neomezoval nikoho.) V zahradě pro zaměstnance se nachází zvukový přístroj, který pomocí elektromagnetického snímače zaznamenává pohyby vody v cévách rostliny, na kterou je připevněn,

a transformuje tyto pohyby do tónů vybraného hudebního nástroje (my jsme zažily kytaru, na kterou hrála pampeliška).

Tento přístroj knihovna koupila od italské firmy za účelem lepšího poznání svého přímého a blízkého okolí. (Rostliny opravdu reagují na to, co se kolem nich děje – když je na návštěvě tlupa dětí, které k přístroji pustí, a ty kolem něj běhají a výskají, přístroj utichne. Jakmile se prostor vyprázdní, z přístroje se opět ozve hlas rostliny.) Knihovnice zde rády pijí svou ranní kávu.

Budova knihovny je velice neekologicky navržena, zejména co se týče tepelné izolace, jak nám vysvětlila ředitelka, a proto se pracovníci snaží vymýšlet a přizpůsobovat fungování organizace tak, aby byla co nejudržitelnější a kompenzovala tenhle vlastní nedostatek. Kromě výše zmíněného záhonu je zde v provozu semínková knihovna (což byl jeden z našich cílů cesty), která je členem celostátní sítě semínkových knihoven Slovinska. Semínková knihovna je vytvořena ze starého katalogu na katalogizační lístky, ve kterém jsou bezpečně a v stálých podmínkách uskladněny sáčky se semínky. Disponuje taky počítačem s evidenční aplikací (o které se zmíníme podrobněji níže) a drobným regálem s malou výstavkou knih pro čtenáře-pěstitele. Ti si můžou půjčit max. 3 sáčky semenek při jedné návštěvě a 10 sáčků semenek celkem. Tím, že je semínková knihovna hned u hlavního výpůjčního pultu, je tak k dispozici vždy alespoň jeden pracovník/ pracovníce, který čtenáře půjčením i vrácením v aplikaci provede.

Program knihovny se taky odvíjí zejména od evropských SDG (sustainable development goals) – organizují proto například různé procházky po okolí s cílem poznat lokální přírodu a biodiverzitu. Z této iniciativy vznikla taky mapa příběhů místních stromů „Stromy mluví“ – „O drevesih za drevesa“ (česky doslovně „O stromech pro stromy“). Jsou v ní vypsány podrobné lokace všech druhů stromů, které ve městě najdete, společně s šesti naučnými příběhy, které se na ně vážou. Mapa slouží

taky jako příběhová pomůcka pro knihovníky, kteří díky ní organizují procházky pro zvědavé skupiny dětí i dospělých. Protože knihovna je relativně vzdálená místní pláži a prázdniny zde tráví značné množství turistů a sezonního návštěvnictva, bylo vytvořeno detašované pracoviště knihovny přímo v parku, který je u místní pláže. Jedná se o drobnou, ale prostornou dřevěnou konstrukci s policemi, během naší návštěvy byla však mimo sezonu uzavřená a zakryta nepromokavou celtou. Během sezony zde místní knihovníci organizují besedy a další program, knihy jsou zde volně dostupné i bez registrace (právě i pro sezonní návštěvnictvo). Knihovna v Izole rozhodně stojí za návštěvu, pokud chce člověk poznat skvěle organizovaný a malý komunitní knihovnický kolektiv.

Goriška Knjižnica Franceta Bevka

Naší další štací byla knihovna v Nove Gorici, ve městě rozděleném západní státní hranicí s Itálií. Jedná se o krajskou knihovnu o třech patrech s podzemními konferenčními prostory. Nachází se v budově z roku 2000, kterou navrhli tři vážení slovinští architekti (Ravnikar, Potokar, Zorec), a v půdorysu má tato budova tvar otevřené knihy, kterou někdo postavil tak, aby stála otevřená o své rozevřené stránky a hřbet, co se nám žel nepovedlo zachytit na fotografii. Pracuje zde 51 lidí a zdejší knihovní fond obsahuje více než 500,000 svazků. V přízemí, přímo u vchodu, se nachází besední prostory pro setkání veřejnosti, dětské oddělení, oddělení beletrie (ve slovinštině i v cizích jazycích) a hlavní informační pult, u kterého nás po příchodu uvítaly kolegyně Ana Kosič a Saša Vidmar. Zajímala nás zejména semínková knihovna a knihovna věcí, které se nachází v prvním patře. Tam je taky fond časopisů, regionální fond (tzv. „domoznanstvo“), studovna, fond naučné literatury a v samostatné místnosti bez oken se nachází fond CD, VHS, DVD a vinylů. K tomuto fondu zdejší knihovnice přistupují spíše odměřeně, protože v době digitalizace a velikých virtuálních databází a archivů jim audiovizuální média na nosičích

přijdou zbytečná, zejména protože i čtenářstva, které by doma mělo potřebné přehrávače, není zrovna velké množství.

Ve velké prosklené samostatné místnosti se nachází makerspace společně s tzv. „Knjižnico reči“, tedy knihovnou věcí. Princip knihovny věcí založil v roce 2014, spolu s dalšími nadšenci, Jošt Derlink v Ljubljani. Ale až v roce 2024 svou iniciativu propojili s tradičními knihovnamy a svůj fond různých spotřebičů, domácích pomůcek, náradí a jiných předmětů začali katalogizovat stejným společným knihovnickým systémem (COBISS). Toto propojení umožnilo otevření knihoven věcí v několika dalších tradičních knihovnách a Goriška knjižnica se letos stala součástí i téhle sítě. V knihovně věcí si čtenáři mohou na dobu jednoho měsíce zapůjčit předměty, které se jim nevyplatí kupovat, protože by je stejně využili jen několikrát ročně – jako např. příklepovou vrtačku, stavební prodlužovací kabel nebo rýžovar. Knihovna věcí má tak i nízkoprahovou funkci – funguje i pro čtenáře, kteří si tyto předměty nemůžou dovolit z finančních důvodů.

Semínková knihovna se nachází hned vedle knihovny věcí. V Nove Gorici se původní myšlenka sítě semínkových knihoven zrodila a knihovnice Saša Vidmar má taky na svědomí aplikaci, kterou s pomocí vývojářů zprostředkovala knihovnám v celém Slovinsku a také několika knihovnám v Chorvatsku a která umožňuje jednotnou síť evidence využití. Každá semínková knihovna je trochu jiná (jak velikostí, tak obsahem), ale mají mnoho společného: semínka jsou uskladněna v speciálních sáčcích s kódy, často ve starých katalogích na katalogizační lístky, a čtenáři mají k dispozici

malou výstavku knih o rostlinách, pěstování, zahradničení a permakultuře, a taky graficky jednotný, předtištěný informační leták o tom, jak semínková knihovna funguje. Taky je k dispozici počítač s aplikací. Aplikace je navázaná na čtenářský průkaz, díky němuž se čtenář přihlásí potom, co si vybere sáčky se semínky z regálu. Ty může načíst pomocí kódu a vzít si je domů na celou pěstitelskou sezonu. Někdy na konci sezony pak po sklizni odeberou část

semínek z vypěstované úrody a přinesou je zpátky do knihovny. Je naprosto v pořádku, i když nedonesou nic, nebo když donesou jiná semínka než ty, které si půjčili. V aplikaci se totiž dá vrátit i prázdný sáček s tím, že proces vrácení zahrnuje i dotazník, ve kterém čtenáři zadávají popis úrody a sklizně, můžou zapsat, proč se nic neurodilo (např. sucho, málo stínu, záplavy, špatné načasování výsadby, plísňe, cokoliv). Knihovnice Saša Vidmar se nedáv-

no spojila s národním botanickým ústavem Slovinska a tyto data od pěstitelů ze sítě semínkových knihoven jim prostřednictvím aplikace volně poskytuje pro další výzkum. Vznikla tak jedinečná databáze, pomocí které díky odezvě od lokálních pěstitelů můžou vědci zkoumat vývoj klimatu, půdních podmínek i drobného zemědělství v reálném čase.

V Nove Gorici mají v semínkovně navíc i váhu, díky které můžou čtenáři vrácená semena rovnoměrně rozdělit do nových sáčků. Na rozdíl od knihovny v Izole je pult semínkové knihovny určen pro samostatné použití čtenářů (bez pomoci nebo asistence knihovníka), ale je k dispozici v patře, kam mají přístup jenom registrovaní čtenáři. Semínková knihovna v Nove Gorici je otevřena jen v období

Motorická pomůcka pro děti

pěstitelské sezony. V některých jiných knihovnách ji však mají otevřenou celoročně, protože poskytují semínka i pro pěstování rostlin vhodných do interiéru.

Poslední den našeho pobytu jsme se zúčastnily (mezi)národního setkání sítě slovinských (a chorvatských) semínkových knihoven. Jako první bod programu jsme absolvovaly přednášku o správném zpracování semenek s pracovníci místního sdružení farmářů. Popsala proces do detailů od začátku do konce a mluvila taky o různých škůdcích a vhodných materiálech a podmínkách uskladnění. Pak následovalo několik prezentací nových semínkových knihoven (otevřených letos) a různých akcí, které v rámci semínkové knihovny pořádali. Jako nejzajímavější projekt se představila semínková knihovna v putujícím knihobusu, kterou mají k dispozici v okrese Krško. Jedná se jenom o drobnou bedýnku zastrčenou mezi knihami v regálu v zadních prostorách knihobusu, který objíždí okolí města. Knihovnice se smyslem

pro humor a praktičnost vede semínkovou knihovnu v Zagrebu, kam jeden z pěstitelů donesl jako danajský dar celou dýni Hokkaidó, takže se knihovnice rozhodla uspořádat skupinové dlabání a čištění semen na sušení.

Nakonec jsme se zúčastnily workshopu získávání příběhů pěstitelů, který probíhal ve skupinách a měl za cíl brainstorming se zaměřením na konkrétní otázky o motivaci čtenářů ke sdílení svých příběhů s pěstováním rostlin ze semen knihoven. Byl docela náročný vzhledem k tomu, že probíhal ve slovinštině, nicméně se nám díky rudimentární znalosti jazyka (přeci jen, od slovenštiny a češtiny slovinština tak daleko není) a drobného využití angličtiny

povedlo zapojit také. Diskutovali jsme o různých formách propagace potřeby sdílení příběhů (lokální rádia, sociální média, přímá komunikace atd.), ale i o různých formách samotného sdílení – nemusí se jednat jenom o psané příběhy, aplikace by se pro čtenáře mohla rozrůst o prostor na nahrání obrazového materiálu (fotografie, naskenované dětské kresby, videa atd.), které pak hravou formou zpřístupní a zpříjemní tu náročnější část procesu vrácení semenek. Po týdnu plném návštěv, setkání, příjemných obědů a přednášek jsme se vrátily do ČR nadšené a plné inspirace.

Díky této zahraniční stáži se nám společně povedlo otevřít letos začátkem května v Masarykově Veřejné knihovně ve Vsetíně taky semínkovou knihovnu inspirovanou právě slovinskou sítí semínkových. Otevření probíhalo dva dny a součástí programu byla přednáška o permakultuře od místního zemědělce a rukodělné workshopy se semínky. Na podzim plánujeme vzdělávací a ko-

munitní akce tematicky zaměřené na sklizeň a uskladnění vypěstovaných semenek. Naše semínkovna sice nemá vlastní systémovou aplikaci pro zpracování a evidenci dat jako ty ve Slovinsku, ale můžeme se pochlubit tím, že veškerá semínka, které v ní jsou, se nám povedlo sesbírat od našich lokálních pěstitelů a povedlo se nám využít k jejímu provozu starší a jinak neužitečný regál, který by jinak už ve své funkci dosloužil. Semínková knihovna je otevřená pouze první sezonu, ale s kolegyněmi doufáme, že se její provoz mezi čtenáři ujme a povede se nám vytvořit družnou komunitu čtenářstva a knihovnictva se společným zájmem v permakulturním zahradničení.

Výstavka knih pro pěstitele

Young adult literatura by neměla v žádné veřejné knihovně chybět – rozhovor s Olgou Zbranek

Veronika Kašpárková

veronika.kasparkova@mzk.cz

První díl Harryho Pottera vyšel v originále v roce 1997, což je zároveň rok, kdy se narodily první děti patřící do generace Z. Poslední film natočený na motivy série Harry Potter vyšel v roce 2011, což je rok, kdy se zhruba generace Z láme do generace alfa. O Harry Potterovi se mluvilo jako o příběhu, který přivedl děti zpátky ke čtení. Je v generaci Z více čtenářů díky tomuto fenoménu? Ovlivnila kouzelnická série schopnost číst tlusté svazky a vrátila dlouhé příběhy (a celé série) zpět na noční stolky a do knihovniček?

Někde bych, že Gen Z čte víc než předchozí generace, ale rozhodně o čtení mnohem víc mluví, a to zejména na sociálních sítích. Harry Potter je opravdu velkým milníkem v mnoha ohledech a měl vliv na celosvětovou populaci, nejen konkrétní čtenářské skupiny. Ukázal, že i knížka pro mladé čtenáře může být komplexní a čtenářsky uspokojivá pro různé věkové kategorie a obrovsky posílil rozvoj komunit a fandomů. Tím, že vyšel v době rozmachu internetu, se díky němu rozjelo blogování o knihách, fanouškovské stránky, diskuzní skupiny, fanfikce vstoupily více do mainstreamu a ano, spousta lidí prohlašuje, že je přivedl (zpátky) ke čtení. Prokazatelný je zejména jeho vliv na délku knih pro tzv. middle grade kategorii (cca 10–12 let). Nakladatelé do té doby předpokládali, že děti unesou jen omezené množství textu a Potter tento předpoklad rozbil. Netroufla bych si tvrdit, že díky Potterovi je teď víc čtenářů, ale rozhodně platí, že díky Potterovi vypadá dnešní čtenářská kultura úplně jinak.

Zůstanu ještě u Harryho Pottera. Čekání na vydání dalšího dílu zpopularizovalo psaní fanfiction. Ze čtenáře se člověk stává autorem. Nahrává tomu i postupující technologický rozvoj, existence chatů, sociálních sítí a dalších aplikací v chytrých telefonech. Čtení už nemusí být jen o tom, že člověk sám doma čte knihu. Opakovaná vydání bestsellerů provázejí exkluzivní vydání, doprovodný merch či cosplaye na fanouškovských setkáních. Nakolik jsou tyto aktivity mimo samotného čtení pro mladé ve věku 14–29 let důležité?

Knihy už dávno není jen text mezi deskami, ale vstupenka do komplexního zážitku. Dřív jste dočetli knihu a tím to skončilo, dneska je to teprve začátek toho, co všechno můžete kolem příběhu zažít. Možná si najdete fanart nebo fanfikci, koupíte si speciální edici s barevnou ořízkou, proberete to s komunitou na sítích, a když se pořádá sraz, festival nebo je někde autogramiáda, oblečete cosplay a jedete se sejit s partou lidí, které sotva znáte, ale máte společnou právě tu lásku ke konkrétní knize. Dalo by se to shrnout tak, že mladý čtenář dnes nekupuje jen knihu, ale sounáležitost s komunitou, která se kolem ní (nebo kolem čtení obecně) vytvořila. Sdílení a sběratelství (edice, merch) jdou ruku v ruce s tvůrčí činností (bookstagram, fanfikce, fanarty) a s osobním setkáváním, kde se online fandom přelévá do reálného světa. Není to čistě generační záležitost, ale u mladších čtenářů je to zkrátka přirozenější a viditelnější, protože vyrostli s telefonem. Je to pro ně víc propojené se samotným aktem čtení, komunita a obsah

kolem knihy (recenze, edity, merch) patří do jejich čtenářského zážitku od začátku, ne až do-
datečně jako u starších čtenářů.

**Když trochu zevšeobecníme. Jací jsou dneš-
ní mladí čtenáři? Umí číst anglicky a nečiní
jim to problémy? Protíná se čtení pro mladé
ženy a muže nebo se jedná o dvě odlišné
kategorie, které se mýjejí?**

Angličtina dnešním mladým čtenářům rozhod-
ně nedělá takový problém jako dřív, ostatně
vyrostli na anglicky mluveném obsahu (hry, se-
riály, sociální sítě). Spousta z nich dokonce ne-
čeká na český překlad a rovnou si knihu koupí
v angličtině, protože nechtějí být pozadu za
zahraniční komunitou nebo jen nechtějí čekat.
Co se týče čtenářů a čtenářek, tak bych řekla,
že se dnes protínají míň, než by se možná če-
kalo. YA a hlavně aktuálně nejsilnější fenomén
romantasy jsou dnes silně ženská doména, kluci
od knih (zvláště od těch s romantickou linkou)
spíš odcházejí směrem k videohram nebo jiným
formám zábavy, a tenhle rozestup se s věkem
spíš prohlubuje, než že by mizel. Průnik existuje
hlavně tam, kde chybí výrazná romantická linka,
takže klasická fantasy, dobrodružné příběhy,
grafické romány a manga. Pokud ale mluvíme
o young adult literatuře, holky jsou jednoznač-
nými královnami této kategorie.

**Young adult, new adult, romantasy, con-
temporary, dark romance, retelling, mid-
dle grade... pojmy, které mají v malíčku
(mladší) knihovníci zabývající se mladými
čtenáři. Kdy začaly tyto „nové“ žánry vzni-
kat a upřímně, jak se v tom generace X a Y
má vyznat?**

Young adult jako kategorie existuje vlastně už
od 40. let 20. století (termín vymyslely kni-
hovnice z NY Public Library), ale ty další ná-
lepky jsou mnohem mladší. Třeba new adult
vzniklo teprve v roce 2009 jako marketingo-
vý pokus popsat knihy mezi YA a dospělou

literaturou, a romantasy nebo dark romance
jsou v podstatě záležitostí posledních pár let
a vznikly díky booktoku. Takže není divu, že
se v tom řada lidí ztrácí. Dřív prostě stačilo
rozlišit knihu pro děti od knihy pro dospělé,
dnes má každá podkategorie svá očekávání,
pravidla i cílovku, a s tím roste jak množ-
stvím nálepek, tak i tlak na to je znát (hlavně
v knihovně nebo knihkupectví, kde přesně
tahle terminologie rozhoduje, jestli knihu
dáte do rukou dvanáctileté čtenářce, nebo
ne). Není to tedy jen marketingová hra, ale
praktická věc: čím přesnější slovník máme,
tím líp umíme mladým lidem doporučit knihu,
která jim sedne (a rodičům nebo knihovníkům
pomůže odhadnout, co v ní najdou). Já a mí
kolegové v nakladatelství a zejména kolem
projektu Humbook vnímáme potřebu toto
přesně popsat, definovat a šířit dál, takže to
je jedna z našich aktuálních priorit, na které
právě pracujeme. Chceme nejen čtenářům, ale
i rodičům, knihovníkům, knihkupcům a dal-
ším pomoci pochopit celý tento svět.

**Klasické knižní veletrhy si mladé čtená-
ře podchytily už dávno, vznikají i nové.
Ostatně mezi tradiční patří i HumbookFest,
jehož jste součástí. Stihly tuto vlnu chytit
i knihovny? Pokud ano, tak od kterých se
můžeme učit?**

Na začátek musím říct, že knihovny to mají
vždycky o poznání těžší než komerční svět.
Chybí finance, lidská síla, často i zkušenost
s pořádáním akcí pro YA čtenáře. Takže na tuhle
vlnu naskočily knihovny spíše nestejnoměrně.
Řada jich přestala čekat, až si mladý čtenář
najde cestu k nim, a začaly chodit za ním – ať
už fyzicky nebo digitálně (třeba v zahraničí je
booktok v knihovnách mnohem běžnější praxe
a knihovnice si zakládají vlastní účty, dělají vý-
běry podle právě virálních titulů, styling regálů
podle estetiky konkrétního žánru a vnímají, že
doporučení influencerů dnes táhne víc než kla-
sická recenze).

I u nás vidím posun, rozhodně větší, než umožňují podmínky, jaké knihovny mají, takže za to jim skládám velkou poklonu. Chybí nám ale zatím ta odvaha jít naplno do komunitního zážitku, jaký nabízí třeba HumbookFest nebo podobné festivaly, besedy obohatit o tvoření, komunitní aktivity, zážitky, vnést do toho aktuální trendy. Knihovny jsou v tomhle ohledu skvěle vybavené prostorem a důvěrou, jen jim často chybí prostředky a někdy i chuť do toho jít. Je to ostatně mnohem těžší než lákat jiné čtenářské skupiny. Já bych tedy řekla „dream big“ a inspirujte se u těch největších a nejlepších akcí, které na světě existují. Festivaly jako YALC, YALL-fest, Bookcon apod., nebo zážitkové akce jako byl třeba promo event k vydání Srdcerváčů v Londýně.

V knize Dumasův klub pře slovy jedné z hrdinek autor: „...na filmy se můžeš dívat ve dvou a povídat si o nich. Kdežto ty tvoje knihy jsou sobecké. Samotářské.“

Platí tohle i dnes nebo se prostřednictvím festivalů a sociálních sítí i introvertní čtenáři potkávají a sdílejí své pocity ohledně knih? Ostatně díky elektronickým čtečkám můžeme snadno s přáteli číst jednu knihu zároveň a přes chatovací aplikaci si online povídat.

Olga Zbranková, foto Kristýna Hadačová

Myslím, že ten citát dnes platí čím dál méně, i když v jádru má pořád pravdu, samotný akt čtení je a zůstane sólo záležitostí, do knihy s nikým dalším nevlezete. Ale to, co se kolem čtení dělo dřív jen v hlavě čtenáře, se dnes odehrává komunitně a nahlas, často online. I introvert, který by si dřív názor na knihu nechal jen pro sebe, dnes klidně napíše dojmy na Instagram nebo se přidá do čtenářské skupiny. Zvláště, když tam nemusí s nikým mluvit tvář v tvář.

Různé book cluby a čtenářské skupiny se formovaly vždycky, jen to dřív znamenalo hodně domlouvání a osobní setkávání, často v komorním složení. Dneska vám k tomu stačí telefon a jste ve spojení se spoustou lidí, co čtou to samé, co vy. Festivaly jako HumbookFest pak nabízejí přesně to, co Dumasův klub knihám upíral: společný prostor, kde se lidé fyzicky potkají kvůli něčemu, co dělali každý sám doma. Takže bych řekla, že čtení zůstává samotářské v tom smyslu, že ten samotný zážitek je pořád niterný a nikdo ho neprožije za vás. Ale osamělé, to čtení už dávno není a paradoxně i díky tomu, že se „samotářští“ čtenáři nemusí bát ukázat svoje nadšení, protože vědí, že tam venku je komunita, která to nadšení sdílí.

Co Vás osobně na young adult literatuře nejvíce

zaujalo a proč by podle Vás neměla ve veřejných knihovnách chybět?

Pro mě byla a je young adult literatura hlavně pohlcující, nutící mě prožívat emoce naplno, je to literatura formativní, která dokáže přístupným způsobem nasvítit či prozkoumávat

nejrůznější témata, a to mnohdy i poměrně komplexní, je pro mě i oddechem, únikem a zážitkem. A právě to je podle mě důvod, proč funguje napříč generacemi. Pro mladé čtenáře je YA především zrcadlo, najdou v ní postavy, které řeší přesně to, čím si samy procházejí (i když jde o fantasy, tak se zejména emočně dají najít paralely se současným světem), validují jejich pocity a zmatky, učí je empatii, protože skrze hlavního hrdinu mohou prožívat i zkušenosti, které sami nikdy nezažili. A to všechno jim YA podává formou, která je pro ně vhodná a zábavná. U starších čtenářů to funguje jinak, ti se do YA vracejí kvůli emocionální intenzitě, romantickým únikům, pohádkovosti a nadějeplnosti, kterou jim „dospělá“ literatura často nenabízí. A přesně proto by young adult neměla v žádné veřejné knihovně chybět. Nejsou to jen knížky pro pubertáky, je to literatura, která dokáže formovat hodnoty, otevírat těžká témata bezpečným způsobem a zároveň dávat čtenářům všech věkových kategorií něco, co jinde často nenajdou: pocit, že jejich emoce mají váhu. Nutno ale taky říct, že často je to prostě jen

zábava, napětí a romantika, ale i tak příležitost chvíli nescrollovat na TikToku a číst si. A to se počítá.

Mgr. Olga Zbranek (roz. Biernátová) patří již dlouhá léta mezi nejvýraznější postavy knižního marketingu. Žije u své kočky na Vsetíně, v domě, který hlídá velký medvěd a většinu místa zabírají knihy a LEGO. Je absolventkou Informačních studií a knihovnictví na MUNI a už během školy zahájila svou kariéru kolem knih. Nejdřív jako členka skupiny Guerilla Readers, což byla její první zkušenost s marketingem a zejména sociálními sítěmi, později se dostala k práci v univerzitní knihovně ve Zlíně, chvíli podnikala, pracovala v knihkupectví a nakonec skončila v nakladatelství. Nikdy nevěřila, že napíše knihu, ale pak jí sedlo psaní chat fiction v aplikaci Storki, kterou četlo čím dál tím víc lidí. A právě z té nejpopulárnější Jsem tu a mám čokoládu vznikla její debutová kniha Navždycky, na kterou navázala dalšími třemi díly a feel good romantické příběhy plné chatů a fotek píše dál.

Dne 11. října 2026 oslaví 60. narozeniny

Ing. Naděžda Andrejčíková, Ph.D., spoluzakladatelka automatizace česko-slovenského knihovnictví.

V roce 1992 založila společnost Cosmotron Systems (dnes Cosmotron Bohemia v Hodoníně a Cosmotron Slovakia), která zastřešovala vývoj systému Rapid Library a pozdější platformy Advanced Rapid Library (ARL). Jako jedna z prvních u nás propojila knihovní katalogy s technologií čárových kódů, čímž zásadně zjednodušila výpůjční procesy a položila základy moderních knihovních služeb. Její systémy dnes tvoří česko-slovenský technologický most a propojují desítky akademických, vědeckých a městských knihoven v obou zemích. Pod jejím vedením vznikl v roce 2012 softwarový modul

Digitální kronika, který integrovala do systému ARL. Jako manažerka vede více než 30 let stabilní firmu založenou na osobním kontaktu a lidském přístupu. Kromě technologických inovací v českém a slovenském knihovnictví významně podporuje četné aktivity a projekty knihoven, např. Knihovny současnosti, Elektronické služby knihoven, Knihnice 2025 – Udržitelná budoucnost aj.

Paní Naděždě Andrejčíkové přejeme za redakci časopisu Duha do dalších let pevné zdraví, neutuchající životní energii a mnoho úspěšných projektů!

Bůh z reklamy aneb iniciace

Simona Bohatá

simca.bohata@gmail.com

Některé události, kterých si v okamžiku jejich dění nevšimneme, si v sobě uložíme pro naše příští Já a později, semleti a oválení léty, někdy v pozdním věku, ty drobnosti vytáhneme na světlo. Ne, že bychom chtěli a možná, že jsme je nevytáhli, ale že vyskočily z některé zásuvky paměti, aby nám připomněly, že to, co děláme nyní, se chystalo už dávno.

I já mám pár takových iniciačních momentů.

Vyrostla jsem uprostřed socialistického bezčasí a brýle, rovnátka a bledě zelený obličej mě předurčily k dětství a dospívání mezi regály strašnické knihovny. Četla jsem všechno a všude a nejběžnější poznámka v mé žákovské knížce zněla: Opět si četla pod lavicí, prosím o domluvu.

Ano, četla jsem všude a všechno a nutno dodat, že kromě kina tehdy neměla kniha žádnou konkurenci. Televize vysílala omezeně a samé pitomosti, zatímco knih bylo pořád dost a těm pitomým se šlo vyhnout.

Kolem desátého roku života jsem se začala přesouvat z dětských a dobrodružných knih do

dospěláckého žánru, objevila jsem detektivky a propadla americké drsné škole, aniž bych věděla, že se tomu tak říká a že krásné obálky odeonské edice 3X s... dělal Libor Fára. To všechno jsem dohnala později.

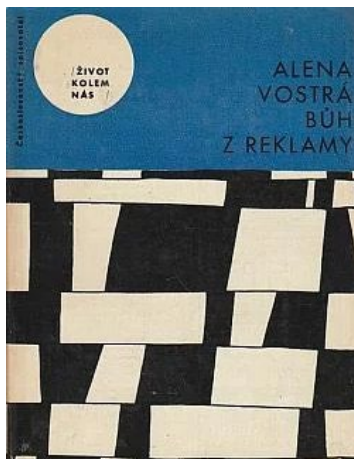
Díky dědovi knihomolovi, který nashromáždil obrovskou hromadu knih, jsem doma sáhla po edici Československého spisovatele Život kolem nás s obálkami Zdenka Seydla. Objevila jsem tak Trefulku, Kunderu, Klimenta a Alenu Vostrou, čím se dostáváme k jádru pudla.

Její Bůh z reklamy mi způsobil takový iniciační otřes, že s ním otravuji dodnes všechny kamarády a jen málokdo z nich knihu

nedostal jako dárek.

Po přečtení jsem byla úplně paf a řekla si: takhle bych chtěla psát. Ne jako ona, ale mít tak její syrovost, sdělnost a schopnost udělat z atmosféry hlavní postavu. Na to jsem tehdy myslela ve svých patnácti a vím, že to ve mně otevřelo vědomou chuť psát. Díky za to.

Simona Bohatá je spisovatelka.

Bude vás zajímat, že...

... **SKIP ČR vyhlásil již 17. ročník soutěže MARK pro knihovnice a knihovníky do 35 let.** Regionální organizace SKIP Velká Morava obdržela tři nominace: Mgr. Magdalenu Teturovou z Městské knihovny Břeclav, Mgr. Janu Jančíkovou z Městské knihovny Némčice nad Hanou a Martina Fiuryho z Obecní knihovny Těšany. Za Jihomoravský kraj postoupila do celostátního kola v rámci regionu Velká Morava Mgr. Magdalena Teturová. Celostátní vítěz bude vyhlášen při udílení cen Knihovna roku 2026 v Klementinu 1. 10. 2026.

Jižní Morava čte

vyhlašuje
Moravská zemská knihovna v Brně
s podporou Jihomoravského kraje

literární a tvůrčí soutěž
pro děti do 15 let na téma

„Pod povrchem“.

Více informací se dozvíte
na jiznimoravacte.cz
nebo na Facebooku.

Spolufinancováno
Jihomoravským krajem

jihomoravský kraj

BRNO

**TECHNICKÉ
MUZEUM
V BRNĚ**

JUNIOR

HOST

RADIO

Permonium®
základní park a přírodní

ŠKOLKA

Brno
Český rozhlas

**Hvězdárna
a planetárium
Brno**

VIDA
science@tura

cosmostron
Kosmologická observatoř a observatoř